

Ο συγγραφέας Σωτήρης Δημητρίου

Σωτήρης Δημητρίου

Ο Σωτήρης Δημητρίου γεννήθηκε το 1955 στον Αμπελώνα (Πόβλα) της Θεσπρωτίας και μεγάλωσε στην Ηγουμενίτσα.

Εμφανίστηκε στα γράμματα με την ποιητική συλλογή *Ψηλαφήσεις* το 1985 και ακολούθησαν τα έργα *Ντιάλιθ' μι Χριστάκη* (διηγήματα, 1987), *Ένα παιδί απ' τη Θεσσαλονίκη* (διηγήματα, 1989), *Ν' ακούω καλά τ' όνομά σου* (μυθιστόρημα, 1993), *Η φλέβα του λαιμού* (διηγήματα, 1998) και *Η βραδυπορία του καλού* (διηγήματα, 2001).

Ο Σωτήρης Δημητρίου είναι πολυβραβευμένος. Έχει βραβευτεί με το βραβείο διηγήματος της εφημερίδας *ΤΑ ΝΕΑ* και δύο φορές με το βραβείο διηγήματος του περιοδικού *διαβάζω*.

Επίσης, το μυθιστόρημά του *Ν' ακούω καλά τ' όνομά σου* ήταν υποψήφιο για το Ευρωπαϊκό Αριστείο Λογοτεχνίας.

Εργα του έχουν μεταφραστεί στα αγγλικά, στα γερμανικά και στα ολλανδικά.

Εργογραφία:

- *Ψηλαφήσεις*, ποιήματα, Δωδώνη, 1985
- *Ντιάλιθ' μι, Χριστάκη*, διηγήματα, Ύψιλον, 1987
- *Ένα παιδί από τη Θεσσαλονίκη*, διηγήματα, Κέδρος, 1989
- *Ν' ακούω καλά τ' όνομά σου*, μυθιστόρημα, Κέδρος, 1993
- *Η φλέβα του λαιμού*, διηγήματα, 1998
- *Η βραδυπορία του καλού*, διηγήματα, Πατάκης, 2001
- *Τους τα λέει ο Θεός*, μυθιστόρημα, Μεταίχμιο, 2002
- *Τα οπωροφόρα της Αθήνας*, αφήγημα, Πατάκης, 2005
- *Σαν το λίγο το νερό*, μυθιστόρημα, Ελληνικά Γράμματα, 2007
- *Τα ζύγια του προσώπου*, διηγήματα, Πατάκης, 2009
- *Η σιωπή του ξερόχορτου*, νουβέλα, Πατάκης, 2011
- *Το κουμπί και το φόρεμα*, διηγήματα, Πατάκης, 2012

- Κοντά στην κοιλιά, Πατάκης 2014
- Τα όνειρά μου δέλουν, Πατάκης, 2015

Μεταφράσεις:

Στα Αγγλικά:

- "Woof, Woof Dear Lord and Other Stories", [tr.by]: Leo Marshall, Athens: Kedros, 1995.
- "May Your Name Be Blessed", [tr.by]: Leo Marshall. University of Birmingham: Centre For Byzantine, Ottoman & Modern Greek Studies, 2000.

Στα Γερμανικά:

"Lass es dir gut gehen", [tr.by]: Birgit Hildebrand. Koln: Romiosini, 1998.

Στα Ολλανδικά:

"Het ga je goed, Dimitris" [tr.by]: Hero Hokwerda. Eironingen, Styx Reblications 2000

[Ο Συγγραφέας Σωτήρης Δημητρίου](#)

[Τι έγραψε ο Τύπος για τα βιβλία του Σωτήρη Δημητρίου](#)

[Διπλός](#)

["Τους τα λέει ο Θεός "](#)

[Η περιπλάνηση της πεταλούδας](#)

[Το διήγημα «Σχώρα με»](#)

[Το διήγημα «Σαν τα χελιδόνια, λέλε μου»](#)

[Η Ηγουμενίτσα του Σωτήρη Δημητρίου](#)

Ο Συγγραφέας Σωτήρης Δημητρίου

Δεξιοτέχνης της σύντομης φόρμας ο Σωτήρης Δημητρίου καταλαμβάνει μια ιδιαίτερη θέση στην ελληνική πεζογραφία των τελευταίων ετών. Ήδη ώριμος, πρωτοεμφανίζεται, το 1987, με τη συλλογή διηγημάτων Ντιάλιθ' ιμ, Χριστάκη και συνεχίζει, διευρύνοντας μεθοδικά τη θεματική περιοχή του, με μια δεύτερη συλλογή, το 1989, Ενα παιδί απ' τη Θεσσαλονίκη, και μια τρίτη, το 1998, Η Φλέβα του λαιμού. Ο Σωτήρης Δημητρίου σκιαγραφεί παρίες της Αθήνας, τους εξοστρακισμένους της εσωτερικής μετανάστευσης που κυριάρχησε στις μεταπολεμικές δεκαετίες. Ενας κόσμος στέρησης και δυστυχίας ζωντανεύει στα διηγήματα, με ήρωες απόκληρους και σαλεμένους.

Αφαιρετικά, χωρίς το φόρτο των ερμηνευτικών σχολίων, ο Σωτήρης Δημητρίου αναζητεί τα δυσδιάκριτα όρια παθολογικού και φυσιολογικού. Στα πρώτα διηγήματα, φαίνεται να θέλγεται από ακραίες παθολογικές καταστάσεις, εκ γενετής διαμορφωμένες, ενώ, στα πλέον πρόσφατα, περιγράφει τις διαταραχές που δημιουργούν και επιτείνουν οικογενειακός και κοινωνικός περίγυρος. Σαδομαζοχιστικές σχέσεις, που συχνά καταλήγουν σε επιθανάτιο εναγκαλισμό, αποδίδονται χωρίς δραματική φόρτιση, με έναν υφέρποντα ερωτισμό.

Παρόμοιοι χαρακτήρες ανθίστανται και δεν πλάθονται εύκολα, ιδίως μέσα στα στενά όρια που επιβάλλει το διήγημα. Η αρτίωση τους συνιστά τον άθλο της μορφής. Ο Σωτήρης Δημητρίου

αποδίδει αυτούς τους ανθρώπινους τύπους παρακολουθώντας τη δική τους πλάγια οπτική γωνία, στην οποία αντιπαραθέτει την προοπτική του αφηγητή. Κατά κανόνα, το διήγημα ανοίγει συνοψίζοντας επιγραμματικά την ιδιότροπη φύση του ήρωα και τα δεινά του. Όπως στις ιστορίες συχνά συμπυκνώνεται η διάρκεια μιας ζωής, τα χρονικά περάσματα υποβοηθούνται με κάποιο θυμώσοφο απόφθεγμα. Οι διάλογοι περιορίζονται σε στιχομυθίες σπαρμένες μέσα στην αφήγηση, η οποία άλλοτε περιγράφει με κοφτές εντυπωτικές φράσεις κι άλλοτε καταφεύγει στην παρατακτική αναφορά.

Ωστόσο, οι ήρωες του Σωτήρη Δημητρίου ολοκληρώνονται ως φορείς της ντοπιολαλιάς που τους έθρεψε. Από τη Μουργκάνα Θεσπρωτίας ο συγγραφέας διασώζει στους διαλόγους των διηγημάτων το γλωσσικό ιδίωμα της περιοχής του, γεμάτο ποιητικές μεταφορές και παρομοιώσεις. Αυτός ο λεκτικός πλούτος γονιμοποίησε κυρίως το μυθιστόρημα Ν' ακούω καλά τ' όνομα σου, το οποίο εκδίδει ο Σωτήρης Δημητρίου, το 1993. Πεζογράφημα που μοιράζεται σε τρεις φωνές και κινείται σε διαφορετικούς, επάλληλους χρόνους. Η ιστορία της ανάβασης εννέα γυναικών και των παιδιών τους, από τη Θεσπρωτία στο Αργυρόκαστρο, χειμώνα 1944, σε απελπισμένη αναζήτηση μέσων επιβίωσης. Αφηγήτριες, δυο αδελφές, μικρά παιδιά τότε, που βρέθηκαν ένθεν και ένθεν των ελληνοαλβανικών συνόρων, όταν αυτά έκλεισαν αμετάκλητα, διακόπτοντας οποιαδήποτε μεταξύ τους επικοινωνία.

Αν και ελληνοκεντρικό το συγγραφικό σύμπαν του Σωτήρη Δημητρίου και ιδιωματική η γλώσσα του, μεταφραστικά ευτύχησε, αποσπώντας το ενδιαφέρον ενός ευρύτερου, ευρωπαϊκού αναγνωστικού κοινού. Πιθανώς και γιατί, τελικά, τόσο τα διηγήματα όσο και το μυθιστόρημα επικεντρώνονται στο δράμα ενός προσώπου για να απεικονίσουν με παραστατικότητα το αίσθημα της αδυναμίας και τη μοναξιά ταπεινών και αποβλήτων.

Μάρη Θεοδοσοπούλου
Κριτικός Λογοτεχνίας

[Επάνω](#)

Τι έγραψε ο Τύπος για τα βιβλία του Σωτήρη Δημητρίου

(αποσπάσματα από κριτικές)

Ντιάλιθ' ιμ, Χριστάκη, διηγήματα, Αθήνα, Ύψιλον, 1987.
Αθήνα, Κέδρος, 1990. Σελ. 91 ISBN: 960-04-0332-5

Στο βιβλίο αυτό, διδακτικό για τους πεζογράφους, αποκαθιστά την παρεξηγημένη έννοια του αφηγηματικού νεορεαλισμού και απαλλάσσοντας τη νεοελληνική ζωή από την ευτέλεια και την ασημαντότητά της αποδίδει τον αδρό, έντονο κραδασμό του σφιχτού ψυχισμού των Ελλήνων. Ο Σ.Δ. με μια λιτή, φτωγή γραφή κατορθώνει να απελευθερώσει τον αβάσταχτα γοερό τρόπο που έχει ο Έλληνας να ζει τις συμφορές του και αποκαλύπτει αυτό που συνιστά την ουσιαστική υφή της λογοτεχνίας, αλλά και της εθνικής μας συγκίνησης: την τραγικότητα. Η θεματική λοιπόν επιλογή της δυστυχίας, ως σταθερής ανθρώπινης κατάστασης, ασφαλώς, δεν είναι εξεζητημένη, αλλά ούτε υπαγορεύεται από κάποιο ιδιαίτερο καταθλιπτικό κίνητρο του αφηγητή.

Γιώργος Χειμωνάς

Ντιάλιθ'ιμ, Χριστάκη

Χωρίς υπερβολή κρύβεται ένας μικρός θησαυρός πίσω από τον τίτλο αυτόν που δεν είναι παρά η φράση από ένα αρβανίτικο νανούρισμα μαζί με το όνομα αυτού που νανουρίζεται. Ο Σωτήρης Δημητρίου γεννήθηκε στην Ηπειρο, στην Πόβλα Θεσπρωτίας και μεγάλωσε στην Ηγουμενίτσα, Φέρνει ακούσματα παρόμοια μέσα του. Το σπουδαιότερο, κουβαλάει και καταθέτει τον ταραγμένο ψυχισμό ενός κόσμου κάποιων περιοχών, που είτε βρέθηκε ξεριζωμένος σε τόπους εχθρικούς προς αυτόν είτε πάλευε να επιζήσει μέσα στη σκληρότητα των δικών του τόπων.

Οι ήρωες του Σωτήρη Δημητρίου δεν ανήκουν ποτέ στη λεγόμενη εύτακτη κοινωνική πραγματικότητα, αυτή που ορίζει και ορίζεται από νόρμες κανόνες και προκαθορισμένους ρόλους. Παλεύουν με νύχια και δόντια να διασώσουν το προσωπικό τους πάθος, ό,τι ορίζει το ένστικτό τους, πάντα σωματικοί και ποτέ διανοητικοί, έτοιμοι να καταστραφούν και να καταστρέψουν. Ανθρωποι της οδύνης που ξεπερνούν τα όρια, γι' αυτό κατακριτέοι και δαχτυλοδεικτούμενοι. Ανθρωποι της πιο μεγάλης μοναξιάς, αυτή που γεννάει η εκτός κοινωνίας συμπεριφορά. Ανθρωποι που σου κόβουν την ανάσα καθώς παρακολουθείς την αγωνία και την απελπισία τους, αλλά και τη δύναμη να φτάνουν μέχρι τον πάτο. Κι όλα αυτά, δοσμένα με μια απaráμιλλη αμεσότητα, με μια γλώσσα κοφτή, ρωμαλέα και μια περιγραφή που δεν καταναλώνεται σε άσκοπες λεπτομέρειες αλλά γνωρίζει να αφήνει στον αναγνώστη τα περιθώρια να νιώθει και να συμπληρώνει τη δική του ιστορία.

Έλενα Χουζούρη
Ποιήτρια, κριτικός λογοτεχνίας
Περιοδικό ΕΝΑ, 7-11-1990

Ντιάλιθ'ιμ, Χριστάκη

Το "Ντιάλιθ'ιμ, Χριστάκη" του γενικού τίτλου, είν' η τραγική ιστορία νεαρής Αρβανίτισσας που παντρεύεται Ηπειρώτη φούρναρη, ενώ δεν τη θέλει η οικογένειά του. Υφίσταται τα πάνδεινα κι όταν γεννάει παιδί, αυτό βγαίνει άρρωστο, μογγολικό. Θα της πεθάνει, κι αυτή θα ξεσπάσει στον τάφο του "σε λόγια αγάπης, αναθέματα, νανουρίσματα", στ' αρβανίτικα: Παιδάκι μου, Χριστάκη. Στο τέλος, "βρήκαν τρόπο και την έβαλαν σε ίδρυμα". Αδιέξοδα και άλλα διηγήματα, τελειώνουν με εγκλεισμούς σε ιδρύματα κι αυτά ή μ' αυτοκτονίες. Ακόμα κι ορισμένα, γεμάτα έντονο ερωτισμό, εμπεριέχουν το δηλητήριο, την απελπισία, τη σκιά του θανάτου - μια χρεοκοπία των πάντων. Το σπουδαίο, ωστόσο, με τον Δημητρίου είναι η γραφή του. Ασθμαίνουσα, καλπάζουσα, "σωματική" βγαίνει από σπλάχνα κι αγγίζει κατευθείαν τα σπλάχνα. Κι ο λόγος κοφτός, άμεσος, μεστός, απέρिटτος, ρέων, πλούσιος στη λιτότητά του. Σημειώνουμε λοιπόν το όνομα - και περιμένουμε τη συνέχεια.

Κώστας Σταματίου
Κριτικός λογοτεχνίας
Εφημ. ΤΑ ΝΕΑ, 16-1-1988

Ν' ακούω καλά τ' όνομά σου,
μυθιστόρημα, Αθήνα, Κέδρος, 1993 Σελ. 117.
ISBN: 960-04-0790-8

Σύντομες αφηγήσεις, έμφαση στο διάλογο, μικρή φράση, παρατακτική σύνταξη, εμμονή στο ρήμα και στο ουσιαστικό. Ο Σωτήρης Δημητρίου εφαρμόζει κλαδικά χαρακτηριστικά της προφορικής λαϊκής αφήγησης το ιδιαίτερο ωστόσο στη γλώσσα του είναι ότι χρησιμοποιεί κατά κόρον το τοπικό ιδίωμα της Ηπείρου - λέξεις, εκφράσεις, σύνταξη - χωρίς ωστόσο να κουράζει.

Ελισάβετ Κοτζιά
Κριτικός λογοτεχνίας
Εφημ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 21-11-1993

Ν' ακούω καλά τ' όνομά σου

Το βιβλίο, παρότι δύσβατο λόγω των πολλών ιδιοματικών λέξεων, διαβάζεται μονορούφι. Ωρες ώρες, η μουσικότητα της ηπειρώτικης λαλιάς το κάνει ν' ακούγεται σαν δημοτικό τραγούδι. Ο Σ. Δ. κατορθώνει να κρατήσει χαμηλά τους συγκινησιακούς τόνους, να αποφύγει το μελό, τα συναισθήματα ακούγονται υπόκωφα, βαριά, ξεπροβάλλουν ανάγλυφα. κυριαρχεί στο γλωσσικό υλικό του, υποδύεται πειστικά τους ήρωές του. Είναι άλλωστε δοκιμασμένος ρεαλιστής. Ο Σ.Δ. μας ξαναδείχνει τη δύναμή του, να κατεβαίνει, απλός και στέρεος, στα βάθη των πρωταρχικών συναισθημάτων, και επιπλέον δείχνει ότι τώρα τα φτερά του μπορούν να τον πάνε ακόμη πιο ψηλά, πιο μακριά.

Νίκος Ξυδάκης
Δημοσιογράφος
Περιοδικό ΑΘΗΝΟΡΑΜΑ

Ν' ακούω καλά τ' όνομά σου

Ιδού τώρα το νέο μυθιστόρημα του Σωτήρη Δημητρίου "Ν' ακούω καλά τ' όνομά σου". Δεν θα μείνω στις καθαρά λογοτεχνικές του αρετές, αν και νομίζω ότι χτυπάει φλέβα που μόνο ανάλογό της είναι το "Ημερολόγιο ενός Αιχμαλώτου" του Στρατή Δούκα.

Επισημαίνω την τόλμη του συγγραφέα να γράψει ένα ολόκληρο μυθιστόρημα σε ιδίωμα, στο ιδίωμα της Βορείου Ηπείρου. Πρόκειται για έναν γλωσσικό θησαυρό σπάνιο και συνταρακτικό στην αποκαλυπτικότητά του. Πρόκειται για μια σωματική, απτή, θερμή και ταυτόχρονα ακριβή γλώσσα χωρίς "λογοτεχνισμούς" και συναισθηματικές "φορτίσεις".

Κώστας Γεωργουσόπουλος
Θεατρολόγος, κριτικός Θεάτρου
Εφημ. ΤΑ ΝΕΑ, 17-12-1993

Η φλέβα του λαιμού

διηγήματα. Αθήνα, Πατάκης, 1998
Σελ. 125. ISBN: 960-600-775-8

ΒΡΑΒΕΙΟ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ "ΔΙΑΒΑΖΩ" 1999

Ο Δημητρίου ξεκινώντας με το "Ντιάλιθ' ιμ. Χριστάκη", αυτοσυστήθηκε σαν ξένος που δεν αστειεύεται. Σε κάθε του σελίδα, ο αναγνώστης είχε την ευεργετική αυταπάτη ότι "έτσι μιλάει η ζωή". Είχε μείνει αχάλαστος από μοντέρνα διαβάσματα; Είχε νηστέψει την παχυλή βλακεία της πόλης; Τίποτα δεν αποκλείεται. Το αποτέλεσμα παραήταν σοβαρό για να επιτρέψει εύκολες

εξηγήσεις. Κι εδώ τώρα, με "Τη φλέβα του λαιμού". παρά τα σύντομα διηγήματα, ο συγγραφέας φαίνεται πως έχει συναντηθεί για τα καλά με τον εαυτό του. Ο Δημητρίου δεν φοβάται το θέμα, το μάκρος, ακόμα και την προχειρότητα. Ό,τι κι αν γράψει, έχει τη σφραγίδα του ανθρώπου που κάποτε είδε ένα βαρύ όνειρο κι από τότε δεν το ξέχασε. Στην όποια φράση: "Ήταν έκθετος. Λες και δεν τον χώριζε απ' τους άλλους δέρμα, σπαρταρούσε η ψυχή του στην παραμικρή νύξη, στο ελάχιστο κοίταγμα", το στοιχείο που αναδεικνύεται είναι ξένο για μας, λες και ο αφηγητής ποτίζει τις προτάσεις του με έναν δικής του επινοήσεως ορό αληθείας. Κανείς δεν λέει σήμερα "μια λυγερή γυναικά, ούτε νέα ούτε περασμένη", κι όμως ο νους είναι έτοιμος για τέτοια λόγια. Αποκλείεται να βρεθεί αναγνώστης που θα διαβάσει αυτό το βιβλίο και δεν θα νιώσει ότι ο Δημητρίου έχει το Θεό μπάρμπα.

Κωστής Παπαγιώργης
Συγγραφέας, δοκιμογράφος
Περιοδικό ΑΘΗΝΟΡΑΜΑ

Η φλέβα του λαιμού

Εξαιρετική περίπτωση μεταξύ των νεότερων πεζογράφων θεωρείται από πολλούς στον χώρο της λογοτεχνίας αλλά και από σημαντική μερίδα του Τύπου ο Σωτήρης Δημητρίου. Η τρίτη συλλογή διηγημάτων του, 11 χρόνια μετά το "Ντιάλιθ' ιμ, Χριστάκη", την πρώτη συλλογή, και πέντε από το μυθιστόρημα "Ν' ακούω καλά τ' όνομά σου", προσφέρεται για μια συζήτηση της περίπτωσης ως ιδιάζουσας ή και ως εξαίρετης.

Και στην πρόσφατη συλλογή διηγημάτων ο καμβάς στον οποίο κατ' εξοχήν "κεντάει" ο Σ. Δημητρίου είναι η απόκλιση. το νοσηρό κεντρωμένο στον ερωτικό ομφαλό του. Σε αντίθεση όμως με τα παλαιότερα, τα καινούργια διηγήματα απλώνονται στο ερωτικό φάσμα. Στις ιστορίες που πρωταγωνιστεί ο αφηγητής υπάρχει η ερωτική έλξη για κάποιες ποθητές γυναίκες, αν και πάντα συνοδεύεται από τάσεις φυγής. Σε άλλα διηγήματα σκιρτά ο ακραίος αισθησιασμός μιας ομοφυλόφιλης επαφής ή ακόμη η άγρια σεξουαλική επιθυμία που δημιουργεί το απαγορευμένο της αιμομικτικής αλλά και κάθε λαθραίας σχέσης. Ακόμη και στα βιαιότερα διηγήματα παρεμβαίνει η ερωτική διέγερση. Όσο για τις νύξεις τρυφερότητας μένουν απροσδόκητες όσο και καθοριστικές της εντύπωσης.

Με όσα ακροθιγώς σχολιάσαμε η τρίτη συλλογή φαίνεται να συμφωνεί με το προηγούμενο έργο ως προς το εξαιρετικό της περίπτωσης του Σ. Δημητρίου. Και το θεματικό τόξο παραμένει σε μια ιδιάζουσα περιοχή και ο συγγραφέας επιβεβαιώνει ότι είναι ένας γερός διηγηματογράφος.

Μάρη Θεοδοσοπούλου
Κριτικός λογοτεχνίας
Εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ, 31-1-1999

Η φλέβα του λαιμού

Γλώσσα λιτή, να βαραίνει από το ανείπωτο. ένα στακάτο που σου κόβει την ανάσα: ο ρυθμός της ζωής. Καμιά καλλιέπεια εδώ, κανένα φτιασίδι: σχέσεις, συναισθήματα, παρορμήσεις διακηρύσσουν τη επιτακτική τους ωμότητα. Η γλύκα και ο πόνος της ύπαρξης, το σκοτάδι και τα λίγα της ξέφωτα, ο έρωτας και η απουσία του, ο ερωτισμός και η ανάγκη του, η μητρική αγάπη, η συμπόνια, η σκληρότητα. Τα γηρατειά, η αναπηρία, η ψυχική διαταραχή, η τρέλα. Η ξενιτιά, ο αποχωρισμός, η μοναξιά.

Ο Σ.Δ. δεν χάιδεψε ποτέ τον αναγνώστη του, δεν τον κολάκεψε, δεν τον άφησε να εφησυχάσει. Του το οφείλουμε αυτό, σαν μια πραγματική χειρονομία αναγνώρισης της λογοτεχνικής ευθύνης.

Κατερίνα Σχινά
Δημοσιογράφος
Εφημ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 13-12-1998

Η φλέβα του λαιμού

Η δυνατή γραφή του Δημητρίου εμπιστεύεται φρόνιμα τα όρια της ιστορίας που αναλαμβάνει να εκθέσει και δεν τη ζορίζει ούτε τη χαλαρώνει με λογοτεχνίζουσες παρεκβάσεις για να της δώσει κάποιον επιδερμικό συμβολικό χαρακτήρα. Τα πιο ρωμαλέα διηγήματά του κατορθώνουν μέσα σε μικρότατο χώρο να ανασκάψουν δυσπρόσιτα και δυσερμήνευτα ψυχικά πεδία και να αποκαλύψουν - με λόγο που επιλέγει να μείνει ήρεμος, σχεδόν εξωτερικός, ώστε να αποδώσει ευθύτερα το δράμα και με πειστική ζωηρότητα.

Οι άνθρωποι του βιβλίου δεν μένουν σκιές ή τύποι, ακριβώς επειδή όσο καταπονημένοι κι αν είναι, δεν είναι ποτέ εξουθενωμένοι και μηδενισμένοι αλλά σώζουν μέσα τους τη δυνατότητα να ξεφεύγουν από τον επιδικασμένο ρόλο τους. Όσο κι αν έχουν λυπηθεί, λύνουν τα μάγια της κακίας και της μισανθρωπίας στην οποία θα μπορούσαν (ευλόγως) να προσχωρήσουν και πληθαίνουν ψυχικά δωρίζοντας ό,τι ακριβώς τους λείπει: την αγάπη, ακόμη και την αυτοθυσιαστική αγάπη. Τον πλούτο της φτώχειας, αυτόν τιμούν οι διηγήσεις του Σωτήρη Δημητρίου. Και τον τιμούν δίχως να υπερβάλλουν ιδεολογικά και δίχως τα ψιμύθια της ρητορείας.

Παντελής Μπουκάλας
Ποιητής, κριτικός λογοτεχνίας
Εφημ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 26-1-1999

Η φλέβα του λαιμού

Η Φλέβα το λαιμού του Σωτήρη Δημητρίου, για το ατόφιο αφηγηματικό αποτέλεσμα των έξι πρώτων διηγημάτων. Για εκείνη την αυθεντικότητα που είναι αποτέλεσμα μιας μορφής αφηγηματικού πρωτογονισμού. Επειδή ο Δημητρίου κατορθώνει να διατηρεί μια αμεσότητα που αποπνέει γνήσια λαϊκότητα. Και επειδή η αμεσότητα αυτή στην προσέγγιση, στο ύφος και στον τόνο αντιστοιχεί σε μια ζοφερή νεορεαλιστική θεματική, η οποία συνήθως διεκπεραιώνεται από τους πεζογράφους με μια αφήγηση περίτεχνη, ψυχογραφική, μαιανδρική, προγραμματικά αδιέξοδη.

Η γοητεία της αφήγησης του Δημητρίου απορρέει από την εντύπωση του ανεπεξέργαστου. Οι ιστορίες του, οι χαρακτήρες του, όλα δίνουν την εντύπωση ενός αφηγηματικού υλικού που δίνεται ακατέργαστο.

Υπάρχει μια αμεσότητα, μια καίρια οριακή λιτότητα που δίνει αυτό ακριβώς που ζητάει η ιστορία ή η προσωπογραφία. Ο αναγνώστης αισθάνεται μια δύναμη ζωική, βουβή, αδυσώπητη, που απλώς εκδηλώνεται μέσω της αφήγησης, αλλά είναι σίγουρος πως υπάρχει πέρα από αυτήν. Μπροστά σε μια τέτοια αφηγηματική τέχνη ή, πιο σωστά, μπροστά ένα τέτοιο αφηγηματικό ένστικτο - γιατί αισθάνεται κανείς ντροπή όταν χαρακτηρίζει απλώς ως τέχνη αυτό το είδος της "πρωτόπλαστης" έκφρασης συναισθημάτων - η κριτική νιώθει αμήχανη: οποιαδήποτε ανάλυση, όσο ακριβής αλλά και διακριτική και αν είναι, δεν μπορεί να αποφύγει τον σχολαστικισμό.

Βρισκόμαστε μπροστά σε μια αφήγηση που επιβάλλεται όπως ένα συγκλονιστικό φυσικό φαινόμενο που ακόμη και όταν είναι καταστρεπτικό, τη στιγμή που σε εκμηδενίζει προλαβαίνεις, έστω και για ένα κλάσμα δευτερολέπτου, να μείνεις εκστατικός μπροστά σε αυτό, και έτσι μπορείς να νιώσεις και μια έκσταση που πιστεύεις πως σε αφορά, ότι είναι δική σου - και είναι δική σου αφού εκείνη τη στιγμή σε αφανίζει.

Βαγγέλης Αθανασόπουλος
Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών

Η φλέβα του λαιμού

Και στη νέα συλλογή διηγημάτων του, Η φλέβα του λαιμού (Πατάκης), ο Σωτήρης Δημητρίου αντλεί από τις ίδιες θεματικές δεξαμενές όπως και στις προηγούμενες συλλογές του (Ντιάλιθ'ιμ Χριστάκη, 1987, Ένα παιδί απ' τη Θεσσαλονίκη, 1989).

Οι ήρωές του προέρχονται από τα κράσπεδα της κοινωνικής πυραμίδας ή από τα ναυάγια της ιστορίας. Ο αφηγητής περιφέρεται άλλοτε σε υποβαθμισμένες γειτονιές της πρωτεύουσας κι άλλοτε σε παραμεθόρια ρημαγμένα χωριά. Και στις δύο περιπτώσεις με ορθάνοιχτα αυτιά. Καλύτερα: ο συγγραφέας τρυγάει από στόμα προσώπων αποσιωπημένα ιδιώματα (κυρίως αρβανίτικα ή ρομ), όπως αυτά συμφύονται στη γλωσσική βαβέλ της μεγαλούπολης.

Αν και ο συγγραφέας συνήθως ακολουθεί την παραδοσιακή τεχνική του παντόπτη αφηγητή, εντούτοις δεν αντιμετωπίζει τους χαρακτήρες των ιστοριών του από απόσταση. Θεωρώντας τους σάρκα εκ της σαρκός του, συμπάσχει μαζί τους και, το κυριότερο, εκφράζεται όπως εκείνοι. Κι αυτή η ψυχική επαφή, που αναπόφευκτα μεταμορφώνεται και σε γλωσσική, σφραγίζει τον ιδιότυπο ρεαλισμό του Δημητρίου.

Στα δεκαοκτώ διηγήματα, που απαρτίζουν τον τόμο, ο αναγνώστης νιώθει μια συναισθηματική πίεση. πρόκειται για την ανυποχώρητη ανάγκη των υπεράριθμων της ζωής να υπερασπιστούν τη γλωσσική τους ετερότητα ως έσχατο δικαίωμα ένταξης σ' έναν κόσμο βάνανσο και αφιλόξενο.

Μισέλ Φάις

Συγγραφέας, κριτικός λογοτεχνίας

Περιοδικό ΔΙΑΒΑΖΩ No 398, 7-8/1998

Διήγημα: "Η φλέβα του λαιμού"

Από το βιβλίο Η φλέβα του λαιμού,

Αθήνα, Πατάκης, 1999.

ΠΩΣ ΝΑ ΚΡΥΦΤΕΙ η λύπη; Τι να πρωτοφυλάξεις; Θυμάσαι να γελάσεις κι αυτή παραφυλάει στο βλέμμα, στις άκρες των χειλιών, στους ώμους.

Όταν γνωρίστηκαν, ανταποκρίθηκε αμέσως, χωρίς τεχνάσματα και άλλες σκέψεις. Πάντα περιποιημένη και γελαστή, πάντα το κεφάλι ψηλά. Ήταν αξιοθαύμαστο το πώς έκρυβε την πληγή της. Εκεί όπου άλλος θα σήκωνε τα χέρια ψηλά, αυτή ζούσε καλά, και μάλιστα με το γέλιο να μην της λείπει.

Αυτός δεν ένιωθε αγάπη, ψυχική επαφή. Μάλλον το κατάλαβε, γιατί όταν ήταν σ' αυτήν τη αμήχανη κατάσταση, του γέλαγε παρηγορητικά, χωρίς λόγο, σαν να του 'λεγε "ε, και;" Αυτή η αδιαφορία την χαρακτήριζε ακόμα και στην αναποδιά, στον κακό τρόπο του άλλου. Βιάστηκε να της πει τα δικά του, κι αυτή, καθόλου κοροϊδευτικά, απόρησε με την βαρύτητα που τους προσέδιδε. Δεν πειράχτηκε. Η φωνή της, το βλέμμα της, η κίνησή της, όλα απέπνεαν ντομπροσύνη άπαθου, νέου άντρα.

Μάταια περίμενε, την πρώτη φορά που έκαναν έρωτα, το δυνατό ζευγάρι, την ιδιαίτερη γλύκα. Οδηγούσε αυτός στην συνηθισμένη ροή κι αυτή σαν να 'θελε να ξεμπερδεύουν γρήγορα.

Αλλά μετά έγινε ένα παραπονεμένο παιδάκι, που επιτέλους εδέησε να το πάρει αγκαλιά η μάνα του μετά τον τσακωμό. Στιγμούλα δεν έμεινε ακίνητη. Μπερδευόταν στο σώμα του, έπαιζε με τα άκρα του, αλλά χάρδια ιδιαίτερα, που προϋπέθεταν αμοιβαία αγάπη, δεν μετήλθε. Η μόνη στιγμή αδυναμίας της ήταν που κάθε λίγο πίεζε το μέτωπό της στο δικό του, με τρόπο αναγκαστικό, σαν να 'θελε κάτι να της μεταδοθεί από μian άλλη ζωή.

Όταν ξαναπήγε στο σπίτι της, τον ξένισαν κάτι ασθενικές κραυγές από το δωμάτιο στο βάθος του διαδρόμου. Σηκώθηκε απαλά, τον καθυσύχασε και κατευθύνθηκε στο δωμάτιο. Την άκουγε να μιλά πολλή ώρα, πολύ τρυφερά.

Ηρθε κοντά του χαμογελαστή, σαν να μην είχε συμβεί τίποτα.

"Τι είναι;" της λέει.

"Δεν σου τ'πα. Έχω μια κόρη, η κόρη μου. Θες να την δεις; Ελα" και χωρίς να περιμένει συγκατάθεση τον τράβηξε από το χέρι.

Χτυποκάρδισε. Είδε ένα πλάσμα κάτασπρο, με απισχνασμένα στρεβλά πόδια και χέρια, παρά ταύτα με σχηματισμένα στήθη. Αλλά εκείνο που τον τρόμαξε ήταν πως πάνω στο δύσμορφο πρόσωπο ήταν μονίμως χαραγμένη μια απόπειρα για χαμόγελο.

Το κορίτσι τον ανίχνευε ανήσυχο, με κατευθείαν σταθερό κοίταγμα στα μάτια του. Ενωσε έντονη τάση να βγει έξω, αλλά τότε συνειδητοποίησε την δύναμη αυτής της γυναικός.

Πρώτη του φορά είδε τόσο σοβαρή και αποτελεσματική τρυφερότητα. Είχε δε ο τρόπος της θαυμασμό, υπερηφάνεια, παιγνίδισμα. Ποιος ξέρει με τι μάτια έβλεπε την κόρη της η φτωχή γυναίκα. Κάθε κίνηση και κάθε κουβέντα ήταν ευγενείς μαλάξεις στην ψυχή εκείνου του πλάσματος, που αφαιρούσαν φόβο και ανησυχία. Αγάλια αγάλια ο τρόπος της έκανε το κορίτσι ν' ανθίσει. Η στεγνή πέτσα τεντώθηκε κι άλλο, ελευθερώνοντας όλα τα δόντια. Γλύκανε η καρδιά του, λες και στεφάνωσε εκείνο το πρόσωπο μια μυστική δύναμη.

Κοιμήθηκε και ξαναγυρίσανε στο δωμάτιό της.

"Τρία χρόνια αφότου γεννήθηκε, δεν σταμάτησε το κλάμα της γέννας. Δεν ήταν κλάμα εκείνο. Ήταν θρήνος μάνας που χάνει τον μονάκριβο γιο της. Το ίδιο κλάμα τρία χρόνια. Νύχτα μέρα, με βροχή και ήλιο. Σαν να μας έστελνε μήνυμα, κλείστε μου στόμα και μύτη αν θέλετε να μην κλαίω, και θα πάψω για πάντα. Ο άντρας μου δεν άντεξε. Εφυγε έναν χρόνο μετά. Δεν του το κρατάω. Εξάλλου, πολύ αγνά τον θυμάμαι. Ο Θεός κι η ψυχή του.

"Σταμάτησε το κλάμα, αλλά τότε το πρόσωπό της πέτρωσε σε μια εχθρική μάσκα. Το μόνο ανθρώπινο αίσθημα που αναγνώριζα στα μάτια της ήταν έχθρα, έχθρα, έχθρα. Δεν έπεσα. Δεν είχε χέρια, είχα εγώ. πόδια εγώ, φωνή εγώ. Δεν είχε αγάπη, είχα εγώ τετραπλή.

"Μια μέρα ευλογημένη, στα πέντε της ήτανε, έμπαινε το καλοκαίρι, μου έστειλε ένα χαμόγελο. Ήταν χαμόγελο, με αναγνώρισε. Τρελάθηκα απ' την χαρά μου. Δεν ξέρω αν μπορείς να με νιώσεις, μάλλον δεν μπορείς. Εκείνο το χαμόγελο έγινε ο σκοπός της ζωής μου. Με έτρεφε και το έτρεφα. Και τι δεν επινόησα. Ως και την χαρά και την γαλήνη επινόησα, γιατί όταν ήμουν ξένοιαστη χαμογελούσε πιο εύκολα.

"Μόλις την έβλεπα να μου χαμογελά, έκλαιγα απ' την χαρά μου, κι όσο εγώ έκλαιγα, τόσο εκείνη μου χαμογελούσε - νικήσαμε, Ερη μου, νικήσαμε, της έλεγα".

Εφυγε καταπτοημένος.

Αποφάσισε να μην ξαναπάει, αλλά τις επόμενες μέρες την σκεφτόταν συνέχεια.

Πήγε ένα βράδυ απρόσκλητος.

"Σε περίμενα" του λέει. "Σε περιμένω εδώ και λίγα χρόνια. Όταν γνωριστήκαμε ένιωσα αμέσως ότι ήσουν εσύ. Η λύπη σου; Η παραίτησή σου; Η αδιαφορία σου; Δεν ξέρω τι, πάντως ήσουν εσύ".

Πήγαν στο δωμάτιο της κόρης της. Πήρε το χέρι του και το απόθεσε σ' εκείνο το άσπρο, μεγάλο μέτωπο.

"Κάν' το μου αυτό" του είπε.

Το μέτωπό της έκαιγε, ρίγησε στο άγγιγμά του, αμέσως το 'νιωσε. Κατόπιν η μητέρα του μετακίνησε το χέρι στον λαιμό. Παντού φλόγα. Εκείνο το μάρμαρο το χωρίς ήλιο είναι άξιο απορίας πόση φωτιά είχε. Η φλέβα του λαιμού δεν χτυπούσε, χόρευε άτσαλα, δαιμονιωδώς. Όλη η κίνηση, που στερήθηκε εκείνο το σώμα, λες και φορτώθηκε σ' εκείνη την φλέβα.

Το χαμόγελό της χάθηκε. Στύλωσε τα μάτια στα δικά του, γεμάτα πανικό, περιέργεια, προσδοκία. Μια φιλαρέσκεια αλλόκοτη τα χρωμάτισε, που το απώθησε, γιατί τα μάτια της του μετέφεραν την τυφλή ορμή του οργάνου της, αγνοώντας όλους τους κοινωνικούς τρόπους, όλα τα προσχήματα. Σαν σκυλίτσα που πρωτοξυπνά ερωτικά και λάγνος άντρας την αναποδογυρίζει και με το παπούτσι του τρίβει τα όργανά της.

Τον διέγειρε η απόκλιση; Από την φλέβα πέρασαν στο σώμα του μουσικές αλλόκοτες; Πήγαν τα χέρια του βιαστικά με λαχτάρα στα βυζιά.

Έτριβε τις θηλές της, που 'χαν γίνει πέτρα. Του φάνηκε ότι κι αυτές έτριβαν τα δάχτυλά του.

Αίφνης, με τρελή, ασυγκράτητη προσμονή άνοιξε διάπλατα τα πόδια της. Τότε τον τράβηξε βίαια η

μάννα και έπεσε πάνω της προστατευτικά.

"Όνειρο ήταν, όνειρο. Ήταν ένα όνειρο".

Το κορίτσι την έδιωχνε και έψαχνε με αγωνία εδώ εκεί απ' το σώμα της μάννας της το σώμα του άντρα.

Βγήκε στο διάδρομο.

"Όνειρο, όνειρο. Όνειρο" άκουγε πολλή ώρα την απαλή φωνή της.

Την ένιωσε κάποια στιγμή δίπλα του. Τον οδήγησε στην εξώπορτα.

"Στο καλό" του λέει.

Έκαναν σιωπηρή συμφωνία να μην ξανάρθει.

[Επάνω](#)

Διπλός

Ανέκδοτο διήγημα

Απόσπασμα

Ήταν μια παλλόμενη, τεντωμένη χορδή. Απαυο το στόμα του, έλεγε, έλεγε με τις ώρες. Στα γύρω παγκάκια είχαν ακροβολιστεί γέροι. Ορθιος εδώ κι εκεί, σε απόσταση ασφαλείας, κάνας αργόσχολος. Ένας που πουλούσε λαχεία σε αναπηρικό καροτσάκι ρούφαγε άπληστα κάθε λέξη του. Ετρεμαν τα ρουθούνια του. Οποιος άρχιζε να τον ακούει, με δυσκολία ξεκόλλαγε. Σαν να 'ριχνε με τα λόγια του δίχτυα μαγγανείας.

Ο νέος άρχισε να δείχνει με χέρι και δάχτυλο τεντωμένα τους γέρους.

"Πόσα έξι χιλιάρικά, εσύ οχτώ, εσύ δέκα, εσύ δώδεκα; Εντάξει τι θα κουβαλάω, θα σκάβω. Δέκα χρόνια στην τράπεζα και μετά βόλτες στα ποταμάκια, στα χωριά. Να ρουφάμε κάνα τσιγαράκι, καμιά μυτιά. Δεν σ' αρέσει; Δεν σ' αρέσει; Κοίτα, δεν μιλάει. Κάθεται έτσι και δεν μιλάει γαμώ τα κοτσύφια του. Μίλα ρε πατέρα".

Ορθωσε έντονα το στήθος, το σώμα του έκανε επικίνδυνη καμπύλη.

"Και ο χρόνος περνάει, το ρολόι γράφει" συνέχισε.

"Πες τα χρυσόστομε" του πέταξε ένας γέρος.

Τον αγνόησε και συνέχισε. "Γράφει το ρολόι αβέρτα. Το καλοκαίρι ξεκουράζεται λίγο στα ποταμάκια". Ξαφνικά έδειξε τον γέρο που μίλησε, άκρως φευγαλέα.

"Θες τίποτα φίλε;" κι αμέσως έστρεψε σ' έναν άλλο.

"Θέλω, ναι" απάντησε μόνος του. "Ζητάω παρεξήγηση. Μ' έχεις πεθάνει καταραμένο καταραμένο καταραμένο. Μ' έφαγες. Μ' έφαγες; Ε, ζήτα παρεξήγηση ρε πατέρα".

Έκανε να ορμήσει πάλι εντελώς ξαφνικά στον πρώτο γέρο, προχωρώντας πλαγιαστά και λοξοκοιτώντας τον με φοβερό νεύρο, αλλά σταμάτησε κάπου στη μέση και άρχισε τα δικά του λόγια.

"Είναι θέαμα αυτό, αυτοί οι ανάπηροι και οι ζητιάνοι; Να τους πάνε κρουαζιέρα. Τι γράφεις ρε αλήτη στις εφημερίδες; Όλους τους αρρώστους σε κρουαζιέρα. Προσωπικό εναλλασσόμενο ανά δεκαπέντε εικοσιτετραωρίες. Αυτί με αυτί στο πεζοδρόμιο, κλοτσιά, τα μάτια από δω, τα μυαλά εκεί, γαμώ το 1940 τους.

"Όχι και το έπος του Σαράντα ρε φίλε" φώναξε σιγανά ένας άλλος γέρος.

"Εγώ λέω τρέλες ρε πατέρα; Τι σας είπε εκείνος ο χαπάκας διπλός; Διπλό είναι το μάτι του τ' αλλήθωρο που τρέχει στον κατήγορο. Διπλός, δυαρχία, ντούμπλεξ. Είσαι πολλοστός αληταράς ρε τρελογιατρέ. Με στέλνεις δύο χιλιάδες μοίρες μακριά απ' την πραγματικότητα. Και τώρα, αυτήν τη στιγμή, σταματώ το ρολόι, σου κόβω την ενότητα".

Οι γυναίκες, μόλις λίγο καταλάβαιναν, έστρεφαν κι απομακρύνονταν. Αυτές που 'χαν καροτσάκια

με μωρά τον ένιωθαν από μεγάλη απόσταση και έκαναν μεταβολή.

"Κόφ' την του του πούστη, γαμώ το φελέκι του" φώναξε ένας γέρος γελώντας.

Του τέντωσε απειλητικά το χέρι. "Μου στέλνετε ραδιοσυχνότητες και με τρελαίνετε. Εγώ ρε σας τρελαίνω; Όχι. Αλλά θα σας εμπλέξω πρώτος εγώ" και λέγοντας αυτά έβγαλε μια κασέτα απ' την τσέπη του, την πλάκωσε με μια πέτρα κι άρχισε τρέχοντας να την ξετυλίγει γύρω απ' τα παγκάκια. Του τέλειωσε η ταινία και τους είπε.

"Τώρα φάτε στην κεφαλα σας ραδιοσυχνότητες απ' το Ακρωτήριο Κανάβεραλ".

Ποιος ξέρεις πόσες ώρες μίλαγε και περιπλανιόταν. Ο ιδρώτας στο πρόσωπό του είχε κάνει λάσπη. Σήκωσε από κάτω την κασέτα και άρχισε να μιλάει σαν σε τηλέφωνο, πιο σιγά.

"Πατέρα έλα, πάρε με. Στο Πεδίο του Αρεως. Φέρε να πιω ρε πατέρα. Αυτό που σου λέω εγώ. Φέρε ξίδια, τα 'χω ανάγκη". Έσπασε η φωνή του. "Έλα πατέρα, να πάτε να βοηθάτε τον Χρίστο στο καφενείο στην Πλάκα. Να κάνετε καφέδες πατέρα. Να κάνετε πατέρα καφέδες. Να κάνετε καφέδες πατέρα. Να κάνετε πατέρα καφέδες. Να κάνετε καφέδες πατέρα. Να κάνετε καφέδες πατέρα. Να κάνετε πατέρα καφέδες. Να κάνετε καφέδες πατέρα. Καλό χειμώνα πατέρα. Πατέρα καλό χειμώνα. Καλό χειμώνα πατέρα. Πατέρα καλό χειμώνα. Καλό χειμώνα πατέρα?".

Εκείνη την στιγμή ένα παιδάκι έξι μ' εφτά χρονών, που ήταν με μια γυναίκα που 'χε κοντοσταθεί, έκανε να πάει κοντά του. Αυτή επιχείρησε να το κρατήσει, την έσπρωξε και άρχισε να τρέχει προς το παλικάρι. Εφτασε, τον αγκάλιασε στον μηρό σφιχτά, σφιχτότατα και έκρυψε το πρόσωπό του στο μπούτι του.

Επάνω

"Τους τα λέει ο Θεός "

Ζωή με αθεράπευτες κακώσεις

Κριτική τού βιβλίου: "Τους τα λέει ο Θεός "

Εκδόσεις: «Μεταίχμιος»

Το καινούριο βιβλίο του Σωτήρη Δημητρίου, με τον ευρηματικό τίτλο «Τους τα λέει ο Θεός», μας παραπέμπει αμέσως στο προ δεκαετίας, δικαίως πολυσυζητημένο, μυθιστόρημά του «Ν' ακούω καλά το όνομά σου». Ο αφηγηματικός χρόνος έχει εκεί ως αφετηρία του το 1944, όταν μία ομάδα γυναικών περνάει τα βουνά της βόρειας Ηπείρου, αναζητώντας τροφή στο Αργυρόκαστρο, οπότε και η μια από τις δύο αδελφές που συμμετέχουν στην ομάδα αποκλείεται στην Αλβανία, για να υποστεί μία απίστευτα τυραννισμένη ζωή υπό το καθεστώς του Εμβέρ Χότζα, και καταλήγει στις αρχές του '90, όταν ο εγγονός της εγκαθίσταται στην Αθήνα, για να χάσει οσοδήποτε κάθε ανθρωπιά και υπόληψη.

Δέσμιος μιας καθολικής οικονομικής, κοινωνικής και υπαρξιακής απόγνωσης, ο άλλος είναι στο «Ν' ακούω καλά τ' όνομά σου» ντόπιος και συνάμα ξένος (η ελληνικής καταγωγής γιαγιά στην Αλβανία, ο αλβανικής καταγωγής εγγονός στην Ελλάδα). Το εγώ ως ετερότητα και η ετερότητα ως εγώ τείνουν να οδηγηθούν εν προκειμένω σε μία αξεδιάλυτη, αναπόφευκτη και μοιραία σύμπλεξη. Στο «Τους τα λέει ο Θεός» η σύμπλεξη αυτή έχει επέλθει πλήρως. Ηπειρώτες και Βορειοηπειρώτες μάστορες συναντιούνται σε μια ερημική βουνοπλαγιά της Ηπείρου, όπου ένας μετανάστης χτίζει το σπίτι του.

Κι εκεί πάνουν να ανταλλάσσουν ιστορίες που, μολονότι πολύ διαφορετικές μεταξύ τους, δεν παύουν να δείχνουν το κοινό πικρό ριζικό τους: την καταδίκη των πρωταγωνιστών τους σ' έναν βασανισμένο, γεμάτο σκληρά παθήματα και αθεράπευτες κακώσεις βίο.

Οδυνηρή περιπλάνηση

Το κυριότερο, νομίζω, χαρακτηριστικό του βιβλίου του Δημητρίου είναι ακριβώς αυτό: η οδυνηρή όσο και αδιέξοδη περιπλάνηση των ανώνυμων, καθημερινών ηρώων του σε δύο τόπους οικείους και συνάμα αλλότριους (στην Ελλάδα και την Αλβανία), όπου η λαχτάρα τους να ζήσουν και να δημιουργήσουν μεταμορφώνεται βαθμιαία σε παντελή αδυναμία και αποτυχία να εξασφαλίσουν έστω και τα χρεώδη.

Άλλοι δραπετεύουν κάτω από τα μάτια των οργάνων της Σιγκουρίμι για να αντιμετωπίσουν τις παγίδες της ελληνικής μεθορίου, άλλοι ρίχνονται στα αλβανικά μπουντρούμια για να δουν το φως της ημέρας ύστερα από μία τριακονταετία κι άλλοι αναγκάζονται να εγκαταλείψουν όπως όπως τους συντρόφους τους την ώρα της διαφυγής, για να το φέρουν κατόπιν βάρος στη συνείδησή τους εφ' όρου ζωής.

Οι ιστορίες που αραδιάζουν ακατάπαυστα οι ήρωες του Δημητρίου δεν ακολουθούν ενιαία γραμμή: ξεκινούν από τη μέση ή από το τέλος, διακόπτονται από τις παρεμβολές τρίτων, μπλέκονται η μία με την άλλη ή προσφέρονται ως βάση γι' άλλες, καινούριες αφηγήσεις, που αναμειγνύουν και πάλι τα πάθη, κρατώντας ασίγαστη σε όλο το μήκος της δράσης τη φωτιά τους. Όσο για τα πρόσωπα αυτών των ιστοριών, θα ήταν σφάλμα, νομίζω, να ψάξουμε να βρούμε τα ατομικά χαρακτηριστικά τους.

Όλοι όσοι εμφανίζονται στην αφηγηματική σκηνή του Δημητρίου αποτελούν αναπόσπαστο μέρος μιας συλλογικά εμποδισμένης μοίρας, οργανικά στοιχεία μιας διπλής ταυτότητας, που διαλύεται κάθε τόσο, για να συμμαζέψει, όμως, γρήγορα από την αρχή τα κομμάτια της και να συνεχίσει κατ' αυτόν τον τρόπο εις το διηνεκές.

Και σε μια τέτοια πορεία οι πρωταγωνιστές δεν ανταλλάσσουν πια ιστορίες, αλλά τις καυτές, πυρακτωμένες ανάσες τους, σ' ένα κείμενο που αναπαριστά ιδανικά τον προφορικό λόγο και τις καθαρώς φυσικές προϋποθέσεις υπό τις οποίες λειτουργεί και εκδηλώνεται.

Γλώσσα και κοινότητα

Ο λόγος στο βιβλίο του Δημητρίου τρέφεται εξ ολοκλήρου από το βορειοηπειρωτικό ιδίωμα, στο οποίο προνομιακά στηρίζεται και το «Ν' ακούω καλά το όνομά σου». Εδώ, όμως, ανακύπτει μία απορία. Στο «Ν' ακούω καλά το όνομά σου» η βορειοηπειρωτική κοινότητα παραμένει ακόμη άτμητη και αρραγής. Στο χρόνο στον οποίο εκτυλίσσεται το «Τους τα λέει ο Θεός» έχουν μεσολαβήσει κοινωνικές ζυμώσεις και προσμειξίες μίας και πλέον δεκαετίας. Πώς είναι δυνατόν να παραμένει το ιδίωμα περικλειστο και αναλλοίωτο, στραμμένο τόσο έντονα και τόσο επίμονα στον εαυτό του; Μήπως προκαλεί αυτό μια αίσθηση παραποίησης της πραγματικότητας και αναληθοφάνειας; Το αποκλείω κατηγορηματικά. Οι άνθρωποι που συγκεντρώνονται στην ερημική βουνοπλαγιά της Ηπείρου, για να βάλουν ο καθένας το λιθαράκι του στο χτίσιμο του σπιτιού του μετανάστη, έχουν, όπως το ξέρουμε κιόλας καλά, αλληλέγγυες εμπειρίες συντριπτικού βάρους.

Και το βάρος αυτό, σε συνάρτηση με τη συναφή καταγωγή των ομιλητών, μπορεί κάλλιστα, όχι μόνο να ενεργοποιήσει το ιδίωμα, αλλά και να του προσδώσει μία εξαιρετικά υψηλή εσωτερική ορμή και θέρμη. Ο Δημητρίου, άλλωστε, έχει φροντίσει να αποκαθάρει τη γλώσσα του από κάθε φτιασίδι και άχρηστο φόρτωμα, μετατρέποντας την προφορικότητα του κειμένου του σε δραματικά αποσταγμένη έκφραση, που ενεργεί τα μάλα ακόμη και με τις σιωπές της. Και σπανίζει οπωσδήποτε στις μέρες μας τέτοιου τύπου σχέση συγγραφέα με το γλωσσικό υλικό του: υλικό σφυρηλατημένο μέχρι και τον τελευταίο πόντο, σ' ένα οικοδόμημα στη σκαλωσιά και στα θεμέλια του οποίου δεν χρειάζεται να μετακινηθεί το παραμικρό.

Υστερα από όλα αυτά αναρωτιέμαι γιατί ο Δημητρίου πιέζεται να χαρακτηρίσει το βιβλίο του μυθιστόρημα. Νουβέλα, ενδεχομένως. Εκτεταμένη αφήγηση, πιθανόν. Μυθιστόρημα, όμως; Γιατί; Σ' ένα μεγάλο βάθος χρόνου, όπου, ωστόσο, οι τομές είναι μικρές και δεν απομακρύνονται από το στιγμιότυπο (ο πραγματικός αφηγηματικός χρόνος του βιβλίου είναι η διάρκεια της συνάντησης των μαστόρων και όχι η χρονική αναγωγή των περιπετειών τους), και σε μια σύνθεση, όπου όλες οι

φωνές συντονίζονται εν κατακλείδι (και σοφά) σε μία, τι περιθώρια υπάρχουν για να υιοθετήσουμε το χαρακτηρισμό του μυθιστορήματος; Νομίζω, κανένα.

Και δεν είναι οπωσδήποτε ευχάριστο τόσο προχωρημένα και απαιτητικά βιβλία όπως το «Τους τα λέει ο Θεός» να υποκύπτουν στη λογική της αγοράς και να μπαίνουν κάτω από ετικέτες οι οποίες μαγαρίζουν αποκάλυπτα ένα κεφαλαιώδες λογοτεχνικό είδος για να υποσχεθούν μόνο πρόσκαιρη φήμη και μεγάλες πωλήσεις. Άλλος είναι, έτσι κι αλλιώς, ο δρόμος του έργου τέχνης.

Βαγγέλης Χατζηβασιλείου
Ιανουάριος 2003

[Επάνω](#)

Η περιπλάνηση της πεταλούδας

Όταν πέθανα είχα μια έντονη, εξ ύψους αίσθηση, του σώματός μου. Ενωθα την μικρή αποστροφή αυτών που με έπλυναν και με έντυσαν.

Με κατέλαβε ο φόβος της κάσας και του χώματος.

Θα 'νιωθα τα σκουλήκια να σέρνονται στ' αυτιά και στα ρουθούνια μου. Θα μπαινόβγαιναν στην κάσα φίδια. Τον χειμώνα θα κουλουριάζονταν σφιχτά και παγωμένα στον σκελετό μου.

«Τα τραβάνε τα λάδια», μου 'χε πει κάποτε ο νεκροθάφτης. Δεν ήξερα πώς ήμουν, πού ήμουν. Όσο πλησίαζε η ώρα της ταφής, τόσο με καταλάμβανε η φρίκη.

Απ' αυτήν την κατάσταση με απέσπασε βίαια, μια τρομερή ροή πνοής. Βρέθηκα σ' ένα γαλάζιο έμπεδο, όπου ήταν χιλιάδες άσπροι, αχνοφωτισμένοι σβώλοι. Ήτανε ψυχές, ο νωπός θερισμός του θανάτου.

Μια αλυπία με κυρίεψε, αλλά όμως δεν έχασα την συνείδηση της εν ζωή ζωής μου. Κυρίως την μνήμη.

Ζωντάνευσε διαολεμένα. Ο, τι είχα καταχωνιάσει, τα 'λουσε όλα ένα λαμπρό φως σ' εκείνο το ουράνιο οροπέδιο. Σιγά - σιγά την αλυπία διαδέχτηκε μια πότε νοσταλγική και πότε ζοφερή πικρία. Έτρεμε η ψυχή μου κάθε φορά που η μνήμη ανάσερνε.

«Θα τα θυμηθείτε όλα», ήχησε στην λεπτότατη μεμβράνη της ψυχής μου κάτι σαν φωνή και όχι τόσο η φωνή, όσο το νόημα αυτών που έλεγε. «Πολλές ψυχές με δυσκολία τις απέσπασα απ' το σαρκίο τους. Δεν θέλανε ν' αποχωριστούν. Αυτές οι ψυχές έχουν δύο δυνατότητες. Η να περάσουν στην πλήρη ανυπαρξία ή να ξαναγυρίσουν με την μορφή που θέλουν στο σύμπαν απ' όπου ήρθαν, μήπως βρουν την λύτρωση. Οι άλλες ψυχές θα με ακολουθήσουν. Είμαι ο απεσταλμένος».

Η μνήμη μου, με μια φοβερή ενάργεια πρόβαλλε τα πάντα.

Μία, μία ξαναείδα τις ολιγωρίες μου, την αδράνειά μου, αυτά που έκανα στους άλλους, ενώ δεν ήθελα να μου κάνουν οι άλλοι.

Τις φριχτές προδοσίες μου που ελαύνονταν απ' την λαγνεία μου, τις βιασύνες μου και τις μακροχρόνιες καθυστερήσεις μου που δημιουργούσαν καταγέλαστους αναχρονισμούς.

Τα χρέη μου που όσο πιο άϋλα και ανομολόγητα ήταν, τόσο πιο βαριά και ασήκωτα μου φαίνονταν. Την διαρκή, νυχτοήμερη αίσθηση της οφειλής μου.

Την έλλειψη συνέσεως που εμπόδιζε την απομάκρυνση, την φιλοδοξία που οδηγούσε προς το κέντρο. Προς τους κρότους, τον κουρνιαχτό και την αναξιοπρέπεια.

Την υπερηφάνεια που την τσαλαπάτησε η συναλλαγή είτε προς τα πάνω, είτε προς τα κάτω.

Κοντολογίς την είχα κατακουρελιάσει την ζωή μου.

Ευτυχώς που συχνά η μνήμη ανάσπερνε και τόπους θαλπωρής με αεράκι και αθώα λογάκια, ξένοιαστα και δροσερά καλοκαίρια, σχεδόν πάντα απ' την πρώτη νιότη μου.

Μια εικόνα δε, την επανέφερε συνεχώς, με επιμονή.

Είμαι παιδάκι, αρχές καλοκαιριού και με τ' αδέρφια μου πηγαίνουμε στο χωριό μας, στην γιαγιά μας. Απόλυτη χαρά κι αιθρία είναι η ύπαρξή μας. Το λεωφορείο σταματάει σε μια κωμόπολη.

Είμαι στο καφεενεδάκι του σταθμού και με νανουρίζουν φωνούλες - καμπανούλες, η προσδοκία του βουνού μου, τα τσιτζίκια. Ξάφνου στα τζάμια του καφενείου προβάλλει ένα κοριτσιίστικο σοβαρό πρόσωπο και με κοιτάζει με έκδηλη περιέργεια και ταραχή. Μια ελάχιστη γλυκοθυμία γέρνει τα βλέφαρά μου και μόλις τα ξανανοίγω έχει φύγει. Κελαριστό ρυάκι ήταν τότε η ζωή μου. Πότε βρώμισε; Πότε άρχισε η δυσaréσκεια;

Η μνήμη σαν να 'θελε να με βοηθήσει, μου έδειξε ένα άλλο καλοκαιράκι κάπου στις απαρχές της ενήλικης ζωής μου. Ω, το βλέπω καθαρά. Πριν απ' αυτό το καλοκαίρι ήμουν ολόκληρος.

Αφέλεια, αθωότητα, δροσιά, χάρις κι ευχαρίστηση πότιζαν τη ζωή μου. Είναι μια μικρή θάλασσα, ένα κορίτσι το ίδιο ολόκληρο, μονάχα λίγο στοχαστικό και εξεταστικό.

Τι να έγιναν εκείνες οι προσεχτικές φωνούλες, εκείνα τα γλυκαπορούντα βλέμματα; Με τον χειμώνα χαθήκαμε.

Τότε άρχισαν οι ομιχλώδεις παιδικές μου επιθυμίες να γίνονται πιεστικές ανάγκες, οι κοινωνικοί νόμοι και τα καθήκοντα ν' αποκτούν τερατώδη φυσική ισχύ.

Οι επιταγές και οι εντολές εξαφάνισαν τις θελήσεις και τις αρέσκειες. Παράδερνα μόνος μου.

Η ανελευθερία που με είχε σφιχταγκαλιάσει γεννούσε κι άλλη ανελευθερία.

Οποτε επιχειρούσα να παρακούσω, γύριζε τα πάνω - κάτω η ζωή μου, σαν να 'βγαине ο ήλιος απ' τη Δύση.

Ομως ούτε είχα την απαραίτητη αδιαφορία για να συστοιχηθώ.

Έτσι έγινα μισός, μετέωρος και φοβισμένος. Η αγάπη που διπλασιάζει το καλό και μοιράζει το κακό, ίσως μου 'δειχνε τον δρόμο, ίσως όπλιζε τη θέλησή μου με θάρρος, ίσως αφαιρούσε υπακοή και φόβο.

Από κείνον το χειμώνα και πέρα, χειμώνας ήταν η ζωή μου.

Ο κόμπος που άλυτος με ακολουθούσε απ' τη γη, ήταν ότι σχεδόν ποτέ δεν ήμουν εν ζωή ολόκληρος στις στιγμές του παρόντος.

Διέφευγε η ουσία μου, πότε στις αναμνήσεις, πότε στις προσδοκίες. Ούτε τη μουσική απόλαυσα ποτέ τελείως, ούτε τον ήλιο και τα πουλιά της αυγής, ούτε τις δροσιές και τους κάμπους. Πίσω απ' το λούστρο χαράς μια μόνιμη βαρυθυμία είχε ρίξει βαριά άγκυρα. Στα ταξίδια μισός, ο άλλος μισός πίσω. Στους ανθρώπους, στις συνομιλίες, στους περιπάτους, μισός. Ο άλλος μισός αλλού. Μόνο στο βίαιο βάδισμα κάπως ξεχνιόμουν.

Σαν να δημιουργούσε η αδράνεια φυγόκεντρες δυνάμεις, η σκέψη έμενε πίσω, πλην όμως με ακολουθούσε κατά πόδας και μόλις σταματούσα ξανακυλούσε με ορμή στο σώμα μου.

Ολη μου τη ζωή με προειδοποιούσε το σώμα μου με μικρούς αθέλητους αναστεναγμούς, αλλά δεν έκανα τίποτα για να το ανακουφίσω.

Η ανελευθερία είχε ατονήσει και την δύναμή μου.

Στον ύπνο μισός. Με στεναγμό παραδινόμουν, με στεναγμό ξυπνούσα.

Ζωή εσωστραμμένη, ζωή ανεόρταστη. Καμιά φορά φανταζόμουν τον εαυτό μου ελεύθερο σε ανθισμένες ραχούλες της Λαμπρής. Πόσο θα χαιρόμουν με τις ζωγραφιές στ' αυγά, πόσο εύγεστα θα ήταν τα κουλούρια, πόσο εγκάρδιες οι ευχές. Έβλεπα τώρα το σώμα μου κλεισμένο στο φέρετρο. Περιέργως, δεν φοβόμουν.

Άλλες πικρές σκέψεις υπέρτερες είχαν επικρατήσει.

Η μάσκα του προσώπου είχε πετρώσει σε μια στυφή δυσaréσκεια. Δέος, πόνος και κατεπείγουσα νοσταλγία κυρίεψαν την ψυχή μου, όταν η μνήμη με ξαναπήγε στο μικρό καλοκαιράκι, στη ζωή. Ω ζωή, ω ζωή.

Οχι, δεν ήθελα να περάσω αμετάκλητα στην ανυπαρξία. Ποθούσε η ψυχή μου να επιστρέψει. Για το ταξίδι του γυρισμού διάλεξα να γίνω πεταλούδα.

«Μπορεί», ήχησε στην ψυχή μου, «να μη βρεις ποτέ την ανακούφιση. Μπορεί για πάντα να περιπλανιέσαι».

Ούτε στιγμή δεν σκέφτηκα ν' αρνηθώ. Ποθούσε η ψυχή μου και την τιμωρία της.

Εξαφνα βρέθηκα σ' ένα τρομαχτικό και σαγηνευτικό περιβάλλον.

Σαν να 'χει μεγεθυνθεί πενήντα εκατομμύρια φορές μια σταγόνα νερού, που βλέπει ο ερευνητής στο μικροσκόπιο. Σβιν, σβιν, περνούσαν συνεχώς θεόρατες κοτρώνες δίπλα μου.

Ημουν όμως, άτρωτος και όποτε ήθελα γινόμουν αόρατος.

Φτεροκοπούσα μπερδεμένος σε χιλιάδες κατευθύνσεις.

Πότε διέσχιζα πυρακτωμένα πεδία που τα κατάκαιγαν δεκάδες ήλιοι, πότε πάλι ατέλειωτους σκοτεινούς πάγους και συμπαγή πετρώματα.

Τον πρώτο καιρό τόσο πολύ απορούσε και θαύμαζε η ψυχή μου, που παραλίγο να ξεχάσω την προορισμό μου.

Μια φορά βρέθηκα σ' ένα μέρος με χιλιάδες πλανήτες που είχε φτάσει το τέλος τους και έσκαγαν σαν πυροτεχνήματα.

Ανεκλάλητο θέαμα χρωμάτων. Σαν να 'χουμε σ' όλη τη γη ναυτική εβδομάδα, κι όλη η γη να 'ναι χιλιάδες λιμανάκια απ' όπου να εκτοξεύονται πυροτεχνήματα. Κι όλο αυτό το κακό, χωρίς τον παραμικρό ήχο. Παφ, παφ, παφ συνεχώς.

Ταξίδευα, ταξίδευα. Συνήθως δεν κινούσα τα φτερά μου, αφηνόμουν στις δυνάμεις του σύμπαντος.

Αλλοτε κατρακυλούσα σε άπατα βάραθρα κι άλλοτε πάλι ελαφροί κυματισμοί με λίκνιζαν σ' ασπρογάλαζο, αιθέριο αφρό.

Σαν να 'χε πραγματοποιηθεί η επιθυμία που είχα όταν ταξίδευα με αεροπλάνο, ν' ανοίξω το παράθυρο να πέσω απαλά στα άσπρα σύννεφα, να παίξω και να ξεκουραστώ.

Ξεχνιόμουν αυτές τις ωραίες στιγμές, αλλά πάλι αναπολούσα το αεράκι που δεν με δρόσισε επί γης και ορμούσα ξανά για να την βρω.

Μια φορά που βρέθηκα σε αλληλοδιασταυρούμενα σ' όλον το χώρο ποτάμια φωτός, παραλίγο να χαθώ για πάντα. Φουρτουνιασμένα ποτάμια σ' όλα τα χρώματα του ουράνιου τόξου. Με τρομερή ορμή και παφλασμό χανόταν στα αστρικά βάθη σαν ατέλειωτες νεροτσουλήθρες. Αρχισα να κάνω καλαβαταρία από το ένα στ' άλλο.

Αλλά ένα ποτάμι πέρασε τα όρια του σύμπαντος και βρέθηκα σ' ένα άλλο σύμπαν.

Η καλή μου τύχη και πιο πολύ ο καημός μου για τη γη, με ξανάφεραν πίσω.

Για καιρό στην ψυχή μου είχε χαραχτεί ένα λίγο έμφοβο και παράξενο χαμόγελο, αλλά δεν θυμόμουν τίποτα απ' αυτό το μέρος.

Φαίνεται θα υπήρχαν άλλες διαστάσεις, απροσπέλαστες ακόμα και για τις ψυχές.

Μια φορά που έτρεχα αδημονώντας με αστρική ταχύτητα, βλέπω πλάι μου στο βάθος, μερικούς σβώλους αχνοφωτισμένους, σαν τις ψυχούλες που 'χα δει σ' εκείνο το ουράνιο πεδίο.

Καρδιοχτύπησα. Σαν να ξαναγύριζα στην γειτονιά που μεγάλωσα, μετά από πολύχρονο ταξίδι.

Ήταν ο ήλιος, η γη και οι άλλοι πλανήτες.

Του ήλιου κόντευαν να του τελειώσουν οι μπαταρίες, και η γη κρύωνε και σιγά - σιγά πάγωνε.

Κατεβαίνω στην Κεντρική Ευρώπη, ακολουθώ την μεγάλη οροσειρά προς τον Νότο και βρέθηκα στ' Ακροκεραύνεια όρη. Ήξερα ότι η ουρά τους κατέληγε στο αγαπημένο μου βουνό, στην Μουργκάνα.

Παντού ήταν ερημιά. Ανθρωποι δεν υπήρχαν, ούτε άλλη μορφή ζωής. Η νύχτα δεν διαδέχονταν την ημέρα. Ενα θαμπό ημίφως επικρατούσε παντού.

Τα δέντρα είχαν αρχίσει να γίνονται μολυβί πετρώματα.

Φτάνω στην Μουργκάνα και πάγωσε η καρδιά μου. Δεν υπήρχαν πια χωριά. Αφομοιώθηκαν απ' την ερήμωση. Το μόνο που αναγνώρισα με συγκίνηση ήταν οι σταχτιές επάλληλες πλάκες στις λοφοπλαγιές.

Τι να έγιναν όλες εκείνες οι φωνούλες των γυναικών που αλώνιζαν, λίκνιζαν, που μάλωναν με τις αίγες;

Σε ποια στρώματα, σε ποια ύψη να ταξιδεύουν τα τραγούδια τους;
Σε ποια ουράνια δώματα να βρίσκονται οι ψυχές τους;
Τι να 'γιναν τα θροϊστά, κίτρινα χορτάρια του Αυγούστου;
Οι δίκαιρες συκιές, τα βούσικα, οι κοκκιναπιδιές, τα κράνια, τα υπόλευκα μανούσια και οι
ασπροκόκκινες καμπανούλες του φθινοπώρου;
Πέρασα απ' τους Φιλιότες. Ερημιά όλα πήγαιναν να γίνουν συμπαγής βράχος. Τι να 'γινε εκείνη η
σμεΐξη της θαλασσινής αύρας και του ευωδιαστού ρεύματος που κατέβαινε απ' το βουνό;
Πουθενά η ανάσα δεν ήταν πιο μοσχομυριστή από κείνη την πολίχνη.

Εφτασα στην πόλη μου. Η θάλασσα είχε υποχωρήσει, ο κόλπος της ήταν ένα τρομαχτικό βάραθρο.
Η Κέρκυρα φάνταζε σαν ένα τεράστιο βουνό προς τα κάτω.
Λίγα νερά φέγγιζαν ασημένια, μαύρα, στα βάθη.
Πλάι στα νερά υπήρχαν λίγοι άνθρωποι ανήμποροι και βαθιά λυπημένοι.
Ολοι οι άλλοι άνθρωποι είχαν φύγει για άλλους πλανήτες πριν πολλά χρόνια, μόνον αραιά και πού
έβλεπες μικρές ομάδες κοντά στα νερά.
Αυτοί που έμειναν δεν μπορούσαν να αποχωριστούν απ' τη γη. Έπασχαν από μια βαθιά νοσταλγία,
από μια λύπη θανάτου για το παρελθόν.
Το πατρικό μου άφαντο. Πού να είναι τες οι λεμονιές της μάνας μου; Πού να 'ναι το δασάκι με τα
πεύκα; Όλα εκείνα τα λογάκια που λέγαμε κι ακούγαμε παιδιά σε ποια ουράνια αντηχία να
αντανακλώνται;
Πήρα τον δρόμο για την μικρή θάλασσα του Δρεπάνου.
Τίποτε δεν χάραζε πιο ευχάριστα την καρδιά μου και τον νου μου, όσο ζούσα, απ' τις κόκκινες και
ροζ πικροδάφνες στις άκρες του δρόμου.
Ω, πόσες προσδοκίες, πόσες σκέψεις και όνειρα με πλημμύριζαν, όταν το άλκιμο σώμα της νεότητας
με πήγαινε σε κείνη την αμμουδιά.
Όταν έφτασα είδα ένα κορίτσι να κοιτάζει απελπισμένα προς την λίγη θάλασσα.
Αυτό το κορίτσι από τότε που θυμόταν τον εαυτό της, άλλο δεν είχε στα σωθικά της από αγωνία και
βουβό πόνο.
Η ερήμωση είχε προχωρήσει και στην ψυχή της.

Δεν ήξερε τι της έφταιγε, ούτε μπορούσε να το διώξει με κραυγές ή με δάκρυα. Πλησίασα αόρατος
και είδα τα μάτια του κοριτσιού.
Τα 'χασα. Ήταν ίδια με τα μάτια της μικρής κοπέλας στον σταθμό των λεωφορείων, ίδια με τα
μάτια της πρώτης μου αγάπης.
Δεν είχε ξεχάσει η ψυχή μου τα χρώματά τους, την στοχαστική τους λύπη. Μόνον που η πικρία και
τα ερωτηματικά σκίαζαν απόκοσμα τα μάτια αυτού του πλάσματος.
Ω, αν είχα τρόπο θα της έλεγα το τραγούδι που της έλεγε το στόμα της νιότης μου. Δεν θα μας δει
άλλος κανείς
μόνο το φεγγαράκι,
άνοιξ' το παραθύρι σου
για να σε δω λιγάκι.
Παρουσιάστηκα και ακούμπησα μαλακά στο χέρι της.
Ταράχτηκε πολύ. Με φόβο και καρδιοχτύπι με πιάνει απαλά και με κοίταξε με προσήλωση.
Ενα δάκρυ έφεξε στα μάτια της.
Ενα δάκρυ λυτρώσεως και για κείνη και για μένα.
Πρώτη μου φορά ένιωσα το θείο συναίσθημα της ολοκληρώσεως, της απολύτου διαθέσεως. Ο, τι
ήθελε να με κάνει. Ήμουν ελεύθερος.
Αν είχα στόμα θα ούρλιαζα απ' την ευχαρίστηση. Λύθηκε ο κόμπος, με άφησε απ' τα χέρια της και
αφέθηκα να παρασυρθώ στην άβυσσο της αμεριμνησίας.

Το διήγημα «Σχώρα με»

Δεν είδε άσπρη μέρα κοντά του. Ετσι λέγανε στο χωριό, αλλά ποιος μπορεί να ξέρει. Ολοι τότε απόρησαν. Το άρρωστο; Το άρρωστο, το ανάπηρο, το δολιοπαίδι, τέτοια και παρόμοια έλεγαν. Εγινε ο γάμος και την ίδια μέρα ζεύτηκε. Στα λόγγα για κλαρί, στις γούρες και στα ξερικά, όργωμα, θέρο, στην αράδα με τις αίγες. Ολη την μέρα, όλα τα χρόνια και κόντευαν τριάντα τόσα. Οσο άργαζαν και σκλήραιναν τα χέρια της, τόσο αυτός άσπριζε και μαλάκωνε απ' την κλεισούρα και το καθισιό, Πόσες φορές γύρισέ από τον άλλο κόσμο; Τώρα και τώρα θα πεθάνει και την άλλη μέρα τον έβλεπαν να λιάζεται, στην πάνινη καρέκλα, με κουβέρτες στα πόδια. Μοσκοβόλαγαν κι αυτός κι οι κουβέρτες. Γιατρούς, γιατρικά, νοσοκομεία κάθε τόσο.

Δεν τα βγαζαν πέρα, έγινε και μικρομπακάλισσα. Κατέβαινε στο Φιλιάτι και αγόραζε αλάτι, ζάχαρη, φτηνοπαίγνιδα, που μεταπουλούσε σε μια τρύπα που διαμόρφωσε στο σπίτι τους. Αυτό στάθηκε και η αιτία ν' ακουστούν μια και μοναδική φορά στο χωριό. Εχασε κάποτε το λεωφορείο και ξημέρωσε στο Φιλιάτι. Με το που ήρθε, οι φωνές του σήκωσαν το χωριό, δεν της βγήκε κουβέντα.

Μονάχα του 'πε αφού ξέσπασε «σώπα γινήκαμαν όνομα».

Από κείνη την μέρα άλλαξε κι αυτή. Εκοψε την εκκλησία που πήγαινε καμιά φορά, τους έκοψε όλους. Απ' τις δουλειές στο σπίτι. Στο μαγαζί δεν άλλαξε λόγο μ' άνθρωπο, πέρα από τ' αναγκαία. Γέρασε πριν την ώρα της. Τα χείλη και τα βυζιά έμασαν, γιόμισαν χαρακιές το σώμα κόντυνε, οι ώμοι μπήκαν. Αν όμως κανένας έβλεπε τα μάτια της θα τα 'χανε, ώρες ώρες, απ' την ησυχία και την γλύκα που 'χαν μέσα.

Εσβησε γαλήνια. Χρόνια με την αρρώστια, τον απήφαγε τον θάνατο. Τον τελευταίο καιρό δεν σηκωνόταν καθόλου απ' το κρεβάτι. Του ανασήκωνε λίγο το χέρι, τ' άφηνε, κι αυτό ντουπ, έπεφτε άψυχο.

«Δεν μπορώ άλλο» της είπε. «Δεν θα με βρει η άνοιξη». Την μέρα που θα πέθαινε, της έδωσε, τις τελευταίες παραγγελίες. Αυτή να τον κουμαντάρει νεκρό, να τον βάλει πλάι στη μάνα του, να του 'χει κιβούρι καθαρό και με λουλούδια, όπως τον είχε καθαρό τόσα χρόνια στα ζώντα.

«Δεν βαρυγκώμησα με την ζωή μου γιατί ήσουν εσύ. Δεν φοβούμαι πως θα πεθάνω γιατί είσαι εσύ. Φεύγω ευχαριστημένος γιατί είχα εσένα».

Κόμπιασε πολλή ώρα.

«Για κείνη την μέρα θέλω να σχωρεθούμε.»

Εσκυψε το κεφάλι της. Της το κράτησε ζεστά και την κοίταξε στα μάτια με όλη την αγάπη του.

«Στάθηκες άξια πλάι μου σου χαράμισα την ζωή, σχώρα με».

Ξέφυγε απ' το βλέμμα του, έσκυψε πάλι το κεφάλι, δεν έκρινε.

Στην αγκαλιά της άφησε την τελευταία πνοή.

Αυτή τον έπλυνε, αυτή τον ξύρισε, αυτή τον έντυσε. Αυτή είχε την έγνοια για όλα. Δεν άφησε άλλον. Δεν πρόσπεσε ποτέ σε κανέναν, όσο ζούσε, όχι τώρα. Δεν ένιωσαν τίποτα γι' αυτούς, κι ας έλεγαν για τα αταίριαστα ζευγάρια «παρ' τα μάτια μου και δες». Ας το 'λεγαν τίποτα δεν ένιωσαν. Τι ήξεραν απ' το κορμί του, την κίνηση του, που ενοχλούσε λιγότερο από μερμήγκι; Δεν του άκουσε ποτέ φλέμα, δεν σιχάθηκε ποτέ. Ούτε άσχημο λόγο του άκουσε. Μονάχα εκείνη την μέρα, που δεν σβήστηκε ποτέ από μέσα της κι όλο την έκλωθε και την έκλωθε τα χρόνια που ακολούθησαν. Τι ήξεραν για τα μάτια του, που δεν χόρταινε να πλέει μέσα τους; Όλος εκείνος ο πόνος, η αξιοδεψιά, η ανημπόρια γύρισαν κι έγιναν χρώματα και ζέστα και ανθρώπινο μέστωμα και βαθύτατη παρηγορητική αδιαφορία και πίστη.

«Θα διαβεί, πουλί μου, θα διαβεί, κι αλλού θ' ανταμώσουμε» σαν να της έλεγαν.

Και πως έλαμπαν σαν την αντίκριζαν. Ήταν περήφανη γι' αυτήν την λαμπρότητα που 'χε μέσα κι όσα το κορμί δεν μπορούσε. Αναβε τις νύχτες το φως, για να τα δει μιαν άλλη φορά, κι αυτός ήξερε και τα έσιμιγε με τα δικά της, χαρμόсуна, γαλήνια, ανάλαφρα. Ήταν όλος εκεί. Και δεν ήταν όμως. Μονάχοι είμαστε, πουλί μου, μα για πράγματα που μόνο εμείς νιώθουμε έχουμε ο ένας τον άλλον και δεν τον έχουμε, μα που εγώ θα σ' αφήσω μόνο όταν πεθάνω και ούτε τότε θα σ' αφήσω, Έχασε τα μάτια του, έχασε τον κόσμο. Ποιος ανήμπορος. Το 'νιωσε απ' την στιγμή που πρωτοκοιτάχθηκαν. Οχι; δεν πήγε χαράμι η ζωή της. Αγάπησε κι αγαπήθηκε: Ας τον είχε ζωντανό κι ας μην άκουγε ούτε την κουβέντα του.

Αυτή έσκαψε τον τάφο. Να μην υποχρεωθεί σε κανέναν από κείνους τους άντρες. Κλοιός. Τόσα χρόνια σε κλοιό, Ερχονταν στην τρύπα τάχα για κάνα τσίπουρο κι ένιωθε στην πιο άχρωμη κουβέντα, στο πιο καλόβολο βλέμμα την αρσενική κρούση.

«Τι να σου κάνει το ανάπηρο. Εδώ είμαι 'γω». Εκεί ήταν όλοι. Από δεκαπεντάχρονα παιδιά, μέχρι τους γερόντους και τους φαντάρους του φυλακίου. Κλοιός. Όταν άρχισε να πηγαίνει στο Φιλιάτι, έγιναν κι εχθρικοί.

«Δεν σου κάνουμε εμείς; Πας σε ξένους;»

Εχθρικοί και ωμοί. Περίτρεχαν το κορμί της με βλέμμα επίμονο, αδιάντροπο, σαλιωμένο. Ένας έφτασε τρέμοντας να κολλήσει πίσω της. Να 'ξεραν από μια μεριά πόση χαρά της έδιναν. Αυτή αγάπησε κι αγαπήθηκε.

Στο ξενύχτισμα έκατσε στην κορυφή, στο κεφάλι του, και κάθε τόσο καθάριζε λίγο σάλιο που 'φευγε απ' το μπαμπάκι, ταχτοποιούσε τα σεντόνια, τα λουλούδια, Τα χαράματα, με το πρώτο φως έπιασαν οι γριές και οι γυναίκες το μοιρολόι. Αρχισαν με τις παραγγελίες για τους δικούς τους νεκρούς. Ελεγε μια γριά για τον γιο της.

«Να του πεις, ωρέ Χριστάκη μου, καλά λόγια. Τα παιδάκια του τα 'χουν τ' αδέρφια του, καλύτερα απ' τα δικά τους»,

Κατόπιν άρχισαν όλες μαζί να λένε για τον νεκρό.

«Ωρα καλή, μωρέ βασανισμένο κορμάκι, να σ' αναπάψει ο Θεός».

Τα 'κλωθαν σ' έναν κύκλο αφόρητης απώθησης και λυτρώσεως. Αγρίεψε ο σπαραγμός, απάνθρωπος, ανηλεής κι έπεφταν κατόπι, τρομαγμένες οι ίδιες, σ' ένα κατηφορικό, ανακουφιστικό «ου ου ου ου ου...».

Ελεγε το στόμα τους κουβέντες που δεν έβγαιναν απ' το μυαλό, ούτε απ' την καρδιά, παρά από έναν σκοτεινό άνυδρο τόπο, που είναι λίγο να τον πούμε ψυχή. Μονάχα αυτή ήταν βουβή, μια στεγνή γραμμή το στόμα της. Λίγο πριν κάνουν την εκφορά άρχισε μια, κατά το έθιμο, να μιλάει με το στόμα του νεκρού.

«Σ' ευχαριστώ, μωρή νοικοκυρά μου, για όσα έκανες για μένα και να στα χαλαλίσει ο Θεός».

Τότε πρώτη της φορά σηκώθηκε κι έπεσε πάνω στο αγαπημένο πρόσωπο. Ανοίγε το στόμα της να μιλήσει, δεν έβγαινε ήχος. Σαν της όρνιθας το στόμα, που το κεφάλι είναι πέρα σφαγμένο κι ανοίγει το ράμφος απελπισμένα, να στείλει αέρα που. Του άνοιγε τα παγωμένα μάτια να δει τις κόρες, να του μιλήσει εκεί. Χαμένες, έβλεπε μόνο λερωμένο άσπρο. Εν τέλει βγήκε ήχος ασθενικός, που τον άκουσε μονάχα ο νεκρός.

«Σχώρα με, Σχώρα με»

Το διήγημα «Σχώρα με», περιλαμβάνεται στη συλλογή «Η φλέβα του λαιμού», εκδόσεις Πατάκη, 1998.

Επάνω

«Σαν τα χελιδόνια, λέλε μου»

Στον Φώτη και στον Μπόσκο

«Αφού δεν ανακατεύεις εσύ τα πράματα, λέω να τα ανακατέψω εγώ» μου τηλεφώνησε ο αδερφός μου στις αρχές του '95. Ήταν μια νύξη, απ' τις ελάχιστες, του αδελφού μου για την προσωπική μου ζωή. Είχε, κατά κάποιον τρόπο, υιοθετήσει για έξι μήνες ένα παιδάκι από τη Σερβία, εννιά με δέκα χρόνων.

Δεν ξέρω γιατί, αλλά η είδηση πολύ με χαροποίησε. Πλησίαζαν οι Απόκριες και περίμενα πώς και πώς να πάω στο πατρικό μου να γνωρίσω το μικρό ξένο. Συνέβαλε στην περιέργειά μου και το όνομα του, Μπόσκο ή Μπόσκος κατά τη μάνα μου.

Εν τω μεταξύ, όλο και τηλεφωνούσα και μάθαινα πράγματα. Έμαθα, ας πούμε, πως τις πρώτες μέρες κατουριόταν στον ύπνο του, αλλά τον φοβέρισε η μάνα μου και σταμάτησε. Έμαθα ακόμα ότι με το συνομήλικό του ανιψιό μου δεν τα πήγαινε καλά. Από τον τρόπο όμως που μου μιλούσαν γι' αυτόν κι από τον ήχο της φωνής τους, ένιωθα ότι ο Μπόσκο τούς είχε κάνει εντύπωση.

Τις Απόκριες, στο πατρικό μου πλέον, ο Μπόσκο με αντιμετώπισε μ' ένα μούδιασμα. Ποιος ξέρει τί προσπάθειες κατέβαλε για να προσαρμοστεί, τώρα θα 'πρεπε να ξαναπροσπαθήσει, έστω και για μένα. Αλλά κι εγώ με τη σειρά μου τον αντιμετώπισα με μια επιφύλαξη. Ποιος ξέρει.

Πάντως μου άρεσε να τον ακούω να μιλάει. Ένα μήνα είχε και όμως μπορούσε να συνεννοείται. Ήταν ένα αδύνατο, καχεκτικό περίπου πλάσμα, που όμως δεν απωθούσε. Η διακριτικότητά του ήταν υπερβολική. Δεν πατούσε, αλαφράγγιζε. Δεν έτρωγε, τσιμπούσε. Ήταν και πολύ μοναχικός. Όλα τα παιδιά έπαιζαν μπάλα, ο Μπόσκο έπαιζε μόνος του επιτραπέζια παιχνίδια, πλήρως

απορροφημένος.

Κι αφού τα παιδιά μαζεύονταν, έπαιρνε το ποδήλατο του ανιψιού μου —κατόπιν της αδείας του φυσικά— και έκανε λίγη ώρα μόνος του. Με την ανιψιά μου οι σχέσεις τους ήταν τυπικές, λίγο —καλοπροαίρετα— ειρωνικές. Είχαν βέβαια και δυο τρία χρόνια διαφορά ηλικίας.

Στη μάνα του σπάνια τηλεφωνούσε και μετά από πολλές προτροπές. Διπλό μήνυμα απ' το μικρό χορευτή. Στη μάνα του ότι είναι καλά και στη νύφη μου ότι επίσης είναι καλά.

«Άλλο θάμα τούτο το παιδί» έλεγε η μάνα μου. «Αλλού τηράει, αλλού αφουκράζεται». Γούστο είχε πως τα ελληνικά τα μιλούσε με τον τρόπο της μάνας μου. Αυτήν έβλεπε περισσότερο. «Ω γιαγιά» την προσφωνούσε.

Κι αυτό το παιδί, που δεν ήθελε να ενοχλεί στο παραμικρό, ξαφνικά πήγαινε και χωνόταν στην αγκαλιά της νύφης μου και την έσφιγγε πολλή ώρα. Η νύφη μου είχε μάθει τα πάντα για τον Μπόσκο.

Πώς λέγαν τις θείες του, τί έκαναν, για τα ξαδέρφια του, για τους φίλους του, πώς ήταν το μέρος που ζούσε. Να βλέπατε με τί φλυαρία και χαρά τιτίβιζε ο Μπόσκο. Ψαλιδοκέρι η γλώσσα του. Κι αυτή όλο ρωτούσε κι όλο μάθαινε. Αισθανόμουν δε ότι ήταν πάντα αμφίβολη. Να του δείξει περίσσια αγάπη ή να του συμπεριφερθεί όπως στα παιδιά της.

Και στα παιδιά της, ιδίως στο Φώτη, πώς να συμπεριφερθεί εν σχέσει με τον Μπόσκο. Τους δισταγμούς αυτούς ενίσχυε κι ο Φώτης, γιατί όταν αρνιόταν κάτι στη μάνα του της έλεγε «ντόμπρο βέτσε, λάκου νοτς, ρίο μάρε φα ντου γο».

Ο αδερφός μου, πιο φανερά, του επέβαλλε να κάνει κι αυτός διάφορες μικροδουλειές, αλλά ο Μπόσκο ήταν λίγο τεμπέλης και του 'λεγε σοβαρά σοβαρά «άσε μας, Σπύρο», και δυστυχώς δεν μπορώ να μεταφέρω την ξεκαρδιστική, όμορφη χροιά της φωνής του.

Χαρακτήρισα πιο πάνω τον Μπόσκο μικρό χορευτή, γιατί ένα βράδυ μάς χόρεψε. Έβαλε στο κασετόφωνο ένα τραγούδι της αγαπημένης του τραγουδίστριας, κάτι σαν τα δικά μας ρυθμικά, μοντέρνα, που αγαπούν τα παιδιά, αλλά με σλαβικό χρώμα. Χόρευε με μεστή κίνηση άντρα αλλά και με αφέλεια.

Καμιά στιγμή δεν ξεχνούσες ότι ήταν παιδί. Μόνο από τα μάτια του δεν έλεγε να αποχωριστεί η λύπη. Ανέμιζε τα χεράκια του και κοιτούσε ψηλά εκστασιασμένος, σ' ένα δικό του, αποκλειστικό χώρο. Έλεγε και τα λόγια με την ψιλή φωνούλα του ασθμαίνοντας και λιγάκι ασυγχρόνιστα, γιατί έκανε και τούμπες και δεν προλάβαινε την τραγουδίστρια. Τον χειροκροτήσαμε θερμά, κι ο Φώτης μαζί.

Αργότερα πήγα στο δωμάτιό τους να τα δω λίγο και άκουσα τις φωνές τους εναλλάξ, «εβδομήντα τρία, εβδομήντα τέσσερα, εβδομήντα πέντε, εβδομήντα έξι...». Του μάθαινε ο Φώτης να μετράει.

Το Πάσχα, που ξαναπήγα στην Ηγουμενίτσα, ο Μπόσκο και τα άλλα παιδιά είχαν μεταμορφωθεί. Χαρούμενα, δυναμωμένα, μιλούσαν τέλεια τα ελληνικά, κάτι που δεν έπανε να μου προκαλεί θαυμασμό και απορία. Μαζευτήκαμε την ημέρα του Πάσχα όλοι οι συγγενείς στο σπίτι μας. Χόρεψε πάλι ο Μπόσκο και τότε οι θείες μου, η μάνα μου, αλλά και οι θείοι μου άρχισαν να κλαίνε.

«Παιδάκι μου», «ορφανό μου», «μακριά απ' τη μανούλα του» άκουγα. Νόμιζα πως του 'καναν κακό, που έτσι φανερά έδειχναν συμπόνια, αλλά έπεσα έξω, γιατί μετά το χορό πήγαινε από αγκαλιά σε αγκαλιά σε όσους έκλαιγαν.

Είμαστε στο καλοκαίρι πια, παραμονές της αναχωρήσεως. Το τελευταίο η μάνα μου έρραψε με πανί ένα σακουλάκι και έβαλε μέσα τα μάρκα —αυτό το νόμισμα είχε πέραση εκεί— που είχαμε μαζέψει με συνεισφορά όλων, συγγενών και φίλων. Έρραψε γερά το σακουλάκι σ' ένα φανελάκι του Μπόσκο. Κατόπιν του το φοράει, του βάζει την παλάμη στο εξόγκωμα και του λέει «και αγκάθια να σε σπαίνουν, ετούτη τη φανέλα δεν θα τη βγάλεις πουθενά. Μόναχα στη μάνα σου. Ήκουσες;» «Ναι, γιαγιά».

Χαράματα σηκωθήκαμε όλοι. Ο κήπος της μάνας μου ήταν γιομάτος δροσιές. Εμφανίστηκε στην αυλή και ο Μπόσκο πανέτοιμος, μ' ένα σακίδιο στην πλάτη. «Ήρθαν και έφυγαν τα χελιδόνια, λέλε μου» είπε η μάνα μου, που δεν της σταμάταγαν τα δάκρυα. Πήγαμε στο λεωφορείο στην παραλία.

Η μάνα μου δεν μας ακολούθησε. Οι γονείς αγκάλιαζαν και φιλούσαν τα παιδιά, τους έλεγαν τα τελευταία λόγια. Ένας πατέρας έλεγε σ' ένα παιδί με κλάματα. «Κι όπως σου 'πα. Άμα χρειαστεί να τρέξεις, να τρέξεις».

Μπήκαν τα παιδιά στο λεωφορείο, κλείνει ο οδηγός τις πόρτες και τότε πάγωσα. Κόλλησαν τα πρόσωπά τους στα τζάμια, ούρλιαζαν, έκλαιγαν με αναφιλητά. Έξι μήνες μακριά απ' τις μανάδες τους, απ' τον τόπο τους και δεν ήθελαν να φύγουν. Ποιος ξέρει τί είχαν δει τα ματάκια τους. Ο Μπόσκο ήταν πίσω-πίσω, φαινόταν λίγο, ξαναχανόταν, προσπαθούσε να φτάσει στα παράθυρα. Οι δε γονείς, ιδίως οι άντρες, έκαναν χειρότερα από τα παιδιά. Ένιωθα απορία, λίγο ντροπή και ένα μικρό κέντημα στην καρδιά γι' αυτούς τους άντρες. Φαίνεται πως χρόνια στη μοναχικότητα είχα ξεμάθει.

Ήρθε και το φθινόπωρο και η σκέψη του Μπόσκο ήταν παντού στο σπίτι. Καθόμουν μια μέρα με τη μάνα μου στην αυλή και είδα άδειες τις φωλιές απ' τα χελιδόνια. «Πάει» της λέω «έφυγαν». «Όχι» μου λέει. «Πήγαν να βρουν το δρόμο και θα 'ρθουν πίσω, για να αποχαιρετήσουν». Δεν την πολυπίστεψα, αλλά θυμόμουν από μικρό παιδί πόσο έντονα ζούσε τον ερχομό και το φευγικό των χελιδονιών. Τα καρτέραγε, τους έλεγε τραγούδια, μια φορά μάλιστα παραφύλαξε όλη τη νύχτα, γιατί κατέβαινε ένα κουνάβι και τα 'τρωγε.

Πραγματικά, μετά από λίγες μέρες, ένα πρωί την ακούω να φωνάζει ολόχαρη «ούι, για τα, για τα» και συγχρόνως όρμησαν στην αυλή δέκα δεκαπέντε χελιδόνια. Έφερναν γύρω-γύρω με μεγάλη ταχύτητα, φτεροκοπούσαν δυνατά και κελαηδούσαν συνεχώς. Σήκωσαν τον τόπο. Έκαναν λίγη ώρα σαν τρελά και μετά πάλι ξαφνικά χύθηκαν εν σώματι προς τα ουράνια. Η μάνα μου τα χαιρετούσε, όσπου έγιναν σημαδάκια. «Στο καλό, στο καλό, κι ο νους σας πάλι εδώ» τους έλεγε.

λέλε μου: επιφώνημα που εκφράζει λύπη (αλίμονο μου, δυστυχία μου, συμφορά μου)
σπαίνουν: τρυπούν

Διήγημα απο την συλλογή **Η φλέβα του λαιμού**, Πατάκης, Αθήνα 1999 (3η έκδ.), σ. 101-107]

[Επάνω](#)

Σωτήρης Δημητρίου

— Σωτήρης Δημητρίου

Από τον Σταύρο Διοσκουρίδη Πηγή: www.lifo.gr

>Γεννήθηκα στην Πόβλα Θεσπρωτίας το 1955. Την κουβαλάω πάρα πολύ μέσα μου. Βρέφος πήγα στην Ηγουμενίτσα και κάθε καλοκαίρι, Χριστούγεννα και Πάσχα πήγαινα στο χωριό, πλάι στη γιαγιά.

Ένα χωριό στην παρακμή της ακμής. Ακόμα είχε αρκετό κόσμο. Όταν πήγαινα Γυμνάσιο, άρχισε να σβήνει. Στη δεκαετία που ήμουν μεταξύ είκοσι και τριάντα χρόνων, που ξεχνάς τα πατρώα και τα μητρώα, ούτε καν το σκεφτόμουν.

Σήμερα έχει λίγους ηλικιωμένους και, όπως λένε στο χωριό, «κάθε γέρος που πεθαίνει, το σπίτι μανταλώνει και δεν ξανανοίγει».

Για μένα, μια γριά του χωριού κουβαλάει πολύ πιο μεγάλη ποιητικότητα και πολύ πιο μεγάλη εγγραμματοσύνη από έναν μορφωμένο της Αθήνας.

Πρέπει να φύγεις για να το καταλάβεις. Πρόσφατα διάβασα ένα ωραίο: την ευτυχία την

καταλαβαίνουμε από τον θόρυβο που κάνει όταν μας εγκαταλείπει.

> **Η Αθήνα για μένα** ήταν κάτι πολύ μυστήριο, με μεγάλη αίγλη. Είχα μάντες επικοινωνίας όμως. Θυμάμαι, κάθε Τρίτη έτρεχα να πάρω το «Βήμα» για να διαβάσω τις κριτικές του Ραφαηλίδη για τον κινηματογράφο. Επίσης, παράγγελνα πολλά βιβλία από συγγενείς.

Για μένα η Αθήνα ήταν ένας τόπος όπου γίνονταν πολιτιστικά πράγματα. Όταν ήρθα, έπαθα πλάκα. Εντυπωσιάστηκα αρνητικά. Τώρα, πότε μου αρέσει και πότε δεν μου αρέσει. Όσο περνούν τα χρόνια, συμβιβάζεσαι πιο εύκολα.

> **Είναι λογικό να υπάρχει** μια αγάπη στα της επαρχίας. Αν δεις το τοπίο της Ηγουμενίτσας, θα καταλάβεις. Η φυσική πολυτέλεια της επαρχίας υπερβαίνει την πολιτιστική και κοινωνική πολυτέλεια των Αθηνών. Υπάρχει, όμως, και μεγάλη κακία. Παρασκήνια και κακά αισθήματα. Είναι μοιραίο, εξαιτίας της καθημερινής συνάφειας.

> **Όλες οι πόλεις της επαρχίας** έχουν μετατραπεί σε μικρές Αθήνες. Λένε πως το κακό νόμισμα διώχνει τα καλό νόμισμα. Έχουν χαθεί τα χρώματα. Την πατήσαμε, όπως οι ιθαγενείς με τα πολύχρωμα πετράδια της Δύσης. Μετά το 1950 περιφρονήσαμε τα μητρώα μας: τα ήθη, τα ρούχα, τα τραγούδια και τον λόγο μας. Τα ονομάσαμε βλάχικα.

Αντιθέτως, υμνήσαμε οτιδήποτε αρνητικό από τη βορειοευρωπαϊκή παραγωγή: αυτοκίνητα, μηχανήματα. Αγνοώντας πως οτιδήποτε πωλείται έχει μικρή αξία. Ενώ τα ελεύθερα αγαθά δεν έχουν τιμή. Αυτά που δεν έχουν τιμή, τις ρίζες μας, τα θεωρήσαμε ανύπαρκτα. Αυτός είναι κι ένας σημαντικός λόγος που φτάσαμε εδώ που φτάσαμε.

> **Από τότε που θυμάμαι** τον εαυτό μου υπήρχε αυτή η πρωτογενής αγάπη για τις λέξεις. Δεν είχαμε κάποια ιδιαίτερη βιβλιοθήκη στο σπίτι. Ο πατέρας μου ήταν οικοδόμος κι η μητέρα μου αγρότισσα. Για τα γούστα μου ήταν εξαιρετικά καλλιεργημένοι άνθρωποι. Ήμουν κακός μαθητής και δεν με ενδιέφεραν καθόλου τα μαθήματα.

Με το ζόρι περνούσα τις τάξεις και μεσολαβούσε πάντα γι' αυτό η καθηγήτρια των Ελληνικών. Κακήν κακώς πέρασα το Γυμνάσιο. Το σχολείο, δυστυχώς, είναι ένας μηχανισμός που σε αναγκάζει να μισείς το βιβλίο. Δεν υπάρχει χαρά, είναι ένας τρόπος βασανισμού. Πέρασα στο Οικονομικό της Νομικής από την έκθεση.

Τότε όλοι οι κακοί μαθητές πέρναγαν στα Οικονομικά. Δεν είναι όπως σήμερα, που πάνε μόνο οι αριστούχοι. Διάβαζα, όμως, απ' ό,τι έβρισκα στις τοπικές βιβλιοθήκες. Μάλιστα, ένα διάστημα με προμήθευε ένας ξάδερφός μου που υπεξαίρουσε βιβλία από βιβλιοπωλεία.

— Σωτήρης Δημητρίου

> **Το γράψιμο ήταν σύμφυτο** με την ύπαρξή μου. Από χαρακτήρα έμπλεξα περισσότερο με τα διηγήματα. Είναι λιτή εκφραστικά όλη η Ήπειρος. Λίγα λόγια και λίγη πέτρα στα σπίτια τους. Είναι δύσκολο λογοτεχνικό είδος το διήγημα, όπως και η ποίηση. Απαιτεί εγρήγορση. Ένα διήγημα σε βάζει στα βαθιά, ενώ το μυθιστόρημα σε πάει αργά.

Θέλει χρόνο το διήγημα. Αν έχω μια ιδέα τώρα και τη γράψω, θα είναι τριάντα σελίδες, αν το κάνω μετά από τρία χρόνια, θα είναι τρεις. Ο αδρανής χρόνος κάνει καλό στην πύκνωση.

> **Ήμουν πολύ τυχερός** που είχα αυτήν τη δεξαμενή ηρώων από τη Θεσπρωτία. Είναι μια διαπίστωση που λέει πως οι άνθρωποι των συνόρων έχουν πολύ πιο έντονη την αίσθηση της ιστορίας. Ό,τι συζήτηση και να γίνει, πάντα θα έρθει στο προσκήνιο η ιστορία με το κακό της πρόσωπο.

Στην Αθήνα είναι πιο δύσκολο να βρω χαρακτήρες. Δεν υπάρχει ενότητα στη ζωή, είναι πλίνθοι και κέραμοι. Βλέπω σπαράγματα από ανθρώπους και λέξεις. Δουλεύει πιο πολύ η φαντασία.

> **Ο Έλληνας που περιγράφω** στην επαρχία είναι ο αδικημένος, που δεν του δόθηκαν οι ευκαιρίες. Όλες αυτές οι γυναίκες για τις οποίες μιλάω στα βιβλία μου, αν είχαν ακολουθήσει αυτήν έστω την ψευτοπαιδεία, θα είχαν κάνει μεγάλα πράγματα. Έχουν καημό οι πιο πολλές που δεν έμαθαν γράμματα.

Στην Αθήνα περιγράφω τον Έλληνα των χαμηλών τάξεων που ασφυκτιά, που άγεται και φέρεται από τα τραύματά του. Το επόμενο βιβλίο μου αφορά μια ουτοπία κωμική και παιγνιώδη.

> **Προτιμώ να συνομιλώ** με ανθρώπους που είναι αδιαμεσολάβητοι. Που δεν έχουν φορτώσει την ψυχή τους με ξένα πράγματα. Προτιμώ ν' ακούω μια γριά του χωριού. Θα πρέπει να κάνουν μια συμφωνία οι συγγραφείς μεταξύ τους, να μη στέλνουν βιβλία ο ένας στον άλλον. Είναι κακό, γιατί στερούν την ελευθερία. Αυτός που σου στέλνει σε υποχρεώνει να το διαβάσεις και να πεις τη γνώμη σου.

Και μάλιστα, σε υποχρεώνει με τη θερμή αφιέρωση. Θα ήταν καλύτερο να μη στέλνουμε βιβλία, κι αν θέλουμε κι όποτε θέλουμε να πούμε τη γνώμη μας. Ας κάνουμε μια παραχώρηση, να στέλνουν οι νέοι. Εγώ τα 'χα στείλει στους συγγραφείς που εκτιμούσα: στον Κουμανταρέα, τον Χειμωνά και τον Ταχτσή. Μου είχαν απαντήσει όλοι με πολυσέλιδα γράμματα. Υπήρχε μια γενναιοδωρία.

Τώρα, εγώ τα διαβάζω και, αν υπάρχει τηλέφωνο, παίρνω μετά από καιρό. Έχουμε γίνει εσωστρεφείς, είμαστε κουρασμένοι άνθρωποι.

> **Είμαι αγανακτισμένος με την πολιτική.** Θα έπρεπε να έχουν πάρει τα μέτρα τους. Στην Ηγουμενίτσα είναι χιλιάδες οι μετανάστες. Τι συμβαίνει όμως; Οι νοικοκυρές, πέρα από τον δήμο και το κράτος, κρεμάνε στους κάδους φαγητά και πάνε τα παιδιά και τρώνε. Δεν είναι καθόλου ρατσιστικός λαός οι Έλληνες, είναι ένας μύθος τρομερός αυτός.

Θα πω κάτι παρακινδυνευμένο, που πιστεύω ότι είναι αλήθεια: μέχρι το '50 στα χωριά μας κανείς δεν πέθανε από πείνα, αλλά κατάφεραν κι έζησαν παρά την Κατοχή. Μετά το '50 οι χωριάτες ανακάλυψαν τη φτώχεια; Επί ελευθερίας είδαν τη φτώχεια και πήγαν στη Γερμανία;

Όπου, βέβαια, έζησαν μια κακή ζωή. Όχι, πήγαν για τα μπιχλιμπίδια. Όπως κι η πλειονότητα των σημερινών μεταναστών. Κάθε τόπος, αν τον δουλέψεις, σε ζει.

> **Δεν υπάρχει βασιλική οδός,** ούτε για τη γνώση ούτε για τη λογοτεχνία. Πιστεύω ότι μπορούν όλοι να γράψουν. Αρκεί να φύγουν από τον τρόπο της εγγραμματοσύνης. Αν είσαι αισθαντικός, και σ' ένα δωμάτιο να ζεις για όλη σου τη ζωή, βάζεις το χέρι στην τσέπη και βγάζεις δέκα ιστορίες.

Η συνέντευξη δημοσιεύθηκε πρώτη φορά στην έντυπη LiFO τον Μάιο του 2011.

Πηγή: www.lifo.gr

[Επάνω](#)